

SMJERNICE ZA RJEŠAVANJE PITANJA PLASTIKE ZA JEDNOKRATNU UPOTREBU PUTEM JAVNIH NABAVKI NA SREDOZEMLJU

United Nations
Environment Programme

Mediterranean Action Plan
Barcelona Convention

Regional Activity Centre
for Sustainable Consumption
and Production

MINISTERO DELL'AMBIENTE
E DELLA TUTELA DEL TERRITORIO E DEL MARE

O publikaciji

SCP/RAC je ovu publikaciju naručio Ecoinstitutu, kao dio aktivnosti za poboljšanje okvira politika i uključivanje u industriju hrane & pića u Albaniji, Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori, kroz Sporazum o saradnji između UN Environment/MAP (UN Agencije za životnu sredinu) i Ministarstva za zaštitu životne sredine, kopna i mora Italije.

SCP/RAC ima službeni mandat ugovornih strana Barselonske konvencije da se angažuje u međunarodnoj saradnji mediteranskih zemalja u prevenciji plastičnog zagađenja, uključujući marinski otpad kao i razvoj i inovacije u sektoru biznisa.

Ecoinstitut S.C.C.L. je neprofitna organizacija koja se sastoji od profesionalaca sa različitim akademskim i profesionalnim iskustvom. Ima značajno iskustvo u javnim politikama i pitanjima održivosti, posebno u zelenim i održivim javnim nabavkama.

Dizajn i ilustracije: Estudio Discursiva

Slike: Pikabai i Svtchters

Decembar 2019

AUTORSKA PRAVA Ova publikacija može da se reprodukuje, u cijelosti ili djelimično, u obrazovne ili neprofitne svrhe bez specijalne dozvole od strane SCP/RAC pod uslovom da se navede izvor. SCP/RAC bi želio dobiti kopiju bilo koje publikacije koja koristi ovu publikaciju kao izvor. Ova publikacija se ne može prodavati ili koristiti u bilo koju drugu komercijalnu svrhu bez pisanih odobrenja SCP/RAC-a.

ODRICKANJE OD ODGOVORNOSTI Ova publikacija je nastala u okviru aktivnosti SCP/RAC u okviru Sporazuma o saradnji između UN Environment/MAP i Ministarstva zaštite životne sredine, kopna i mora Italije. Iako je SCP/RAC preuzeo svaku brigu u pripremi ove publikacije, ni SCP/RAC ni UN Environment/MAP niti Ministarstvo zaštite životne sredine, kompa i mora Italije ne preuzimaju nikakvu odgovornost za bilo kakav gubitak (uključujući, bez ograničenja neposredni ili posredni gubitak ili bilo kakav gubitak dobiti, podataka ili ekonomski gubitak) bilo kojoj osobi ili bilo kakvu štetu, troškove, potraživanje ili trošak proistekao iz oslanjanja na ovaj izvještaj ili bilo koji njegov sadržaj (osim u onoj mjeri u kojoj to ne može biti zakonski isključeno).

Predgovor

Osamnaesti redovni sastanak ugovornih strana Konvencije o zaštiti morske sredine i priobalnog područja Sredozemlja ("Barselonska konvencija") održan u Istanbulu, Turska, od 03. do 06. decembra 2013. godine, usvojio je Odluku IG. 21/7 koja se odnosi na Regionalni plan upravljanja marinskim otpadom u Sredozemlju u okviru Člana 15 Protokola za zaštitu Sredozemnog mora od zagađenja sa kopna i aktivnosti (LSB protocol) Barselonske konvencije, u daljem tekstu Regionalni plan za marinski otpad (UNEP(DPEI)/MED IG.21/9).

Nadalje, u skladu sa članom 14 Regionalnog plana za marinski otpad, Sekretarijat je u saradnji sa relevantnim međunarodnim i regionalnim organizacijama, ovlašćen da pripremi posebne smjernice uzimajući u obzir prema potrebi postojeće smjernice, kako bi se olakšala primjena mjera predviđenih u čanovima 9 i 10, pri čemu će, pod uslovom raspoloživosti spoljnih sredstava, takve smjernice biti objavljene na različitim jezicima mediteranske regije.

MAP Program rada (PoW) 2018-2019 usvojen na Dvadesetom redovnom sastanku ugovornih strana Barselonske konvencije i njenih protokola, održanom u Tirani, Albanija, od 17. do 20. decembra 2017. godine, sadrži nekoliko aktivnosti koje se tiču marinskog otpada uključujući implementaciju Sporazuma o saradnji između UN Environment/MAP i Ministarstva zaštite životne sredine, kopna i mora Italije, koji ima posebne rezultate na izradi seta tehničkih smjernica u okviru Člana 14 Regionalnog plana.

Javne nabavke utiču na značajan udio u svjetskoj

trgovini, koji iznosi u prosjeku 10 do 25% državnog bruto domaćeg proizvoda ili BDP-a, stoga javne nabavke igraju ključnu ulogu u postizanju održivijih obrazaca proizvodnje i potrošnje. Kroz svoj efekat povlačenja, javne nabavke mogu da podstaknu promjene u lancu vrijednosti sa pozitivnim uticajem na ostatak tržišta; i u isto vrijeme, sprovode svoju funkciju na održiv način. Marinski otpad je jedan od problema zaštite životne sredine Sredozemlja i, kao što je slučaj sa ostalim prioritetima zaštite životne sredine, javne nabavke mogu da doprinesu njihovom rješavanju, zato su akcije u javnim nabavkama dio mnogih politika i strategija koje adresiraju marinski otpad – kao što je Regionalni plan za upravljanje morskim otpadom u Mediteranu, Regionalni plan za održivu potrošnju i proizvodnju u Mediteranu. Uloga javnih nabavki u rješavanju zagađenja od plastične ambalaže je takođe prepoznata u Desetogodišnjem okviru programa za održivu potrošnju i proizvodnju usvojenom na Svjetskom samitu za održiv razvoj Rio+20 koji je pokrenuo inicijativu za bavljenje plastičnom ambalažom kroz tržište u oblasti životnih stilova, obrazovanja, informaciju potrošača i javne nabavke.

Smjernice namjeravaju da pruže zajedničko razumijevanje seta mjera i ekoloških kriterijuma koji se mogu uzeti u razmatranje u razvoju najprikladnijeg pravnog i operativnog okvira za rješavanje pitanja plastike za jednokratnu upotrebu u javnim nabavkama u zemljama potpisnicama Barselonske konvencije. Dok se ove smjernice fokusiraju na cijeli proces donošenja odluka, od nedostatka akcije do sveobuhvatnog programa razmatranja plastike za jednokratnu

upotrebu u javnim nabavkama, mogu se koristiti i za dopunu i jačanje akcije zemalja gdje je proces u toku. Smjernice se temelje na pregledu i naučenim lekcijama iz međunarodnih slučajeva, uzimajući u obzir kontekst Mediterana i specifične komponente akcija podržanih od UN Agencije za životnu sredinu/Mediteranski akcioni plan (MAP) u nekim od zemalja.

Ove smjernice uvode u temu objašnjavajući obim smjernica i zašto javne nabavke mogu da doprinesu u suzbijanju krize plastike. Dalje, dokument opisuje sveobuhvatni put za primjenu u 10 koraka, uključujući neke primjere. Konačno, prilog I daje model politike za ograničavanje nabavke i korišćenja plastike za jednokratnu upotrebu; prilog II kompilira različite kriterijume koji se trebaju uvesti u javne nabavke za svaki od ključnih sektora smjernica; prilog III predstavlja

različite primjere kako bi ilustrovaо različite korake i moguće akcije i prilog IV pruža definicije nekih od termina korišćenih u smjernicama.

Ovaj dokument je pripremljen u okviru Sporazuma u saradnji između UN Environment/MAP i Ministarstva zaštite životne sredine, kopna i mora Italije. SCP/RAC je ovaj posao naručio Ecoinstitut-u, neprofitnoj organizaciji koja se sastoji od profesionalaca sa različitim akademskim i profesionalnim iskustvom. Imo značajno iskustvo u javnim politikama i pitanjima održivosti, posebno u zelenim i održivim javnim nabavkama.

Sadržaj

04	1. Uvod
04	1.1. Obim
05	1.2. Predmet
08	2. Put ka rješavanju plastike za jednokratnu upotrebu kroz javne nabavke
09	2.1. Preliminarne mjere (koraci 1, 2, 3 i 4)
12	2.2. Usvajanje i primjena opcija za javne nabavke (koraci 5, 6 i 7)
13	2.3. Prateće mjere (koraci 8, 9 i 10)
15	Prilozi
15	Prilog I. Glavni obrazac za regulatorni instrument: Politika ograničavanja nabavke i korišćenja plastike za jednokratnu upotrebu
19	Prilog II. Kompilacija mogućih kriterijuma za uvođenje u proces javnih nabavki
24	Prilog III. Kompilacija primjera iz državih organa
32	Prilog IV. Terminologija

Smjernice za rješavanje

pitanja plastike za

jednokratnu upotrebu

putem javnih nabavki

na Sredozemlju

1. 1. Uvod

1.1. Obim

Plastika a posebno plastika za jednokratnu upotrebu, predstavlja 95% marinskog otpada koji se akumulira u Sredozemnom moru i na obalama¹. Analiza marinskog otpada na plažama pokazuje da su to uglavnom plastični predmeti za jednokratnu upotrebu i ambalaža iz hrane i pića (pribor za jelo, zdjele, slamčice, poklopci, plastične boce) kao i plastične kese^{2,3}. Njihovo curenje u životnu sredinu ima negativne uticaje ne samo na životnu sredinu već i na ekonomski razvoj i javno zdravlje; a rizici se mogu povećavati imajući na umu trend povećavanja generisanja plastičnog otpada, od čega je visok procenat ambalaža iz hrane i pića⁴.

Regionalni plan za upravljanje morskim otpadom u Mediteranu⁵, usvojen od ugovornih strana Barselonske konvencije 2013. godine, apeluje na Vlade da donesu politike smanjenja plastičnog otpada, podrže industriju da minimizira plastičnu ambalažu i redizajnira proizvode, i promijeni navike potrošača. Plan, kao i u drugim relevantnim politikama za region kao što je Regionalni akcioni plan za održivu potrošnju i proizvodnju u Mediteranu⁶ ili Evropska strategija za plastiku u cirkularnoj ekonomiji⁷, prepoznaje javne nabavke kao instrument koji može doprinijeti rješavanju problema kroz njenu poprečnu prirodu – to je izraz javnog sektora kao potrošača, tržišni instrument koji ohrabruje industrije da poboljšaju svoje prakse i doprinosi da se postignu ciljevi smanjenja plastike.

Ove smjernice namjeravaju da pruže zajedničko razumijevanje mera koje se mogu uzeti u razmatranje u razvoju najprihvatljivijeg političkog ili regulatornog okvira za smanjenje korišćenja plastike za jednokratnu upotrebu kroz javne nabavke na osnovu iskustva brojnih javnih vlasti. Preporuke se fokusiraju na dvije široke kategorije u skladu sa prioritetnim sektorima Evropske unije u cirkularnoj ekonomiji⁸ i prioritetnim područjima za rješavanje marinskog otpada:

- Plastika za jednokratnu upotrebu iz sektora hrane i pića, koje se iz perspektive javnih nabavki odnosi na nabavku i ugovare o pružanju prehrambenih usluga u javnim zgradama (škole, bolnice, univerziteti...), usluge keteringa za sastanke, konferencije i događaje; i uslužnih aparata; i
- Uopšteno pakovanje primjenjivo na bilo koju nabavku, radove ili usluge koje javne vlasti sprovode.

Ove smjernice ciljaju kreatore politika u zemljama potpisnicama Barselonske konvencije i pružaju im korak-po-korak pristup za razvoj odgovarajućeg okvira za ograničavanje nabavke i korišćenja plastike za jednokratnu upotrebu u javnom sektoru.

Uključuju cjelokupni proces donošenja odluka, od odsustva aktivnosti do sveobuhvatnog programa za

1. UNEP/MAP (2015). Procjena marinskog otpada u Mediteranu 2015. Program zaštite životne sredine ujedinjenih nacija / Mediteranski akcioni plan. ISBN No: 978-92-807-3564-2 <http://web.unep.org/unepmap/marine-litter-assessment-mediterranean-2015>

2. Hanke G. (2016). Marinski otpad na plažama u Evropi – Najčešći predmeti. Tehnički izvještaj Zajedničkog istraživačkog centra. https://mcc.jrc.ec.europa.eu/documents/Marine_Litter/MarineLitterTOPItems_final_24.1.2017.pdf

3. UNEP/MAP (2019) Procjena marinskog otpada: Ažurirane osnovne vrijednosti i pokazatelji vrijednosti indikatora za IMAP marinski otpad. UNEP/MED WG.476/3.

4. Evropska komisija (2018). Evropska strategija za plastiku u cirkularnoj ekonomiji. <https://ec.europa.eu/environment/circular-economy/pdf/plastics-strategy-brochure.pdf>

5. UNEP/MAP (2013). Regional Plan for the Marine Litter Management in the Mediterranean. <https://wedocs.unep.org/rest/bitstreams/8222/retrieve>

6. UNEP/MAP (2017). Regionalni akcioni plan za održivu potrošnju i proizvodnju na Mediteranu. Program zaštite životne sredine Ujedinjenih nacija / Mediteranski akcioni plan. ISBN No: 978-92-807-3653-3

7. Evropska komisija, Evropska strategija za plastiku.

8. Opisano u Evropskoj Komisiji (2019). Održivi proizvodi u cirkularnoj ekonomiji – Ka okviru politike EU koja doprinosi cirkularnoj ekonomiji. https://ec.europa.eu/environment/circular-economy/pdf/sustainable_products_circular_economy.pdf, prethodno pomenute Evropske strategije za plastiku u cirkularnoj ekonomiji ili u Direktivi (EU) 2019/904 Evropskog parlamenta i Savjeta od 05. juna 2019. godine o smanjenju uticaja nekih proizvoda od plastike na životnu sredinu. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/904/oj>

smanjenje plastike za jednokratnu upotrebu kroz javne nabavke, tako da se mogu koristiti za dopunu i jačanje aktivnosti u zemljama koje već primjenjuju kriterijume zaštite životne sredine u svojim procesima javnih nabavki.

Ovu razradu je naručio SCP/RAC Ekoinstitutu, kao dio portfola aktivnosti za poboljšanje okvira politika i uključivanje industrije hrane i pića u Albaniji, Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori, kroz Sporazum o saradnji između Agencije za zaštitu životne sredine UN/MAP i Ministarstva zaštite životne sredine, kopna i mora Italije. Dakle, u razradi dokumenta je dijelom razmatrana situacija u ovim zemljama, pored drugih studija slučaja na Mediteranu i šire. Kao rezultat toga, smjernice su operativne na regionalnom nivou.

Kako je i ranije spomenuto, zelene javne nabavke su odličan alat za poboljšanje cirkularne ekonomije i konačnog smanjenja plastičnog marinskog otpada. Stoga, smjernice će biti intenzivno promovisane kroz sistem Barselonske konvencije.

1.2. Predmet

Plastika je postala funkcionalni i sveprisutni materijal u našoj ekonomiji i svakodnevnim životima zbog svojih funkcionalnih svojstava i niskih troškova. Njena upotreba je eksponencijalno rasla od 1960-tih, a očekuje se da će se udvostrući u narednih 20 godina⁹.

Globalno, najveća primjena plastike je kroz plastičnu ambalažu, koja predstavlja 26% od ukupne korišćene plastike. Kao materijal za pakovanje, plastika je posebno jeftina, laka i ima visoke performanse, i posledično tome, plastika sve više zamjenjuje ostale materijale. 2013. godine je proizvedeno 78 miliona tona plastičnog pakovanja širom svijeta i očekuje se snažno povećanje količine plastične ambalaže, udvostručujući se u narednih 14 godina i više nego učetvorostručiti do 2050. godine. Problem je, međutim, u tome da je procijenjenih 95% plastičnog ambalažnog materijala izgubljeno za ekonomiju nakon kratke upotrebe – 72% plastične ambalaže se uopšte ne oporavlja jer se smješta na deponijama (40%) ili "curi" u životnu sredinu

(32%), 14% se gubi spaljivanjem a čak i onda kada je prikupljena za reciklažu, dio se izgubi u procesu a ostatak se reciklira u manje-vrijedne materijale koji nisu ponovo reciklabilni nakon upotrebe¹⁰.

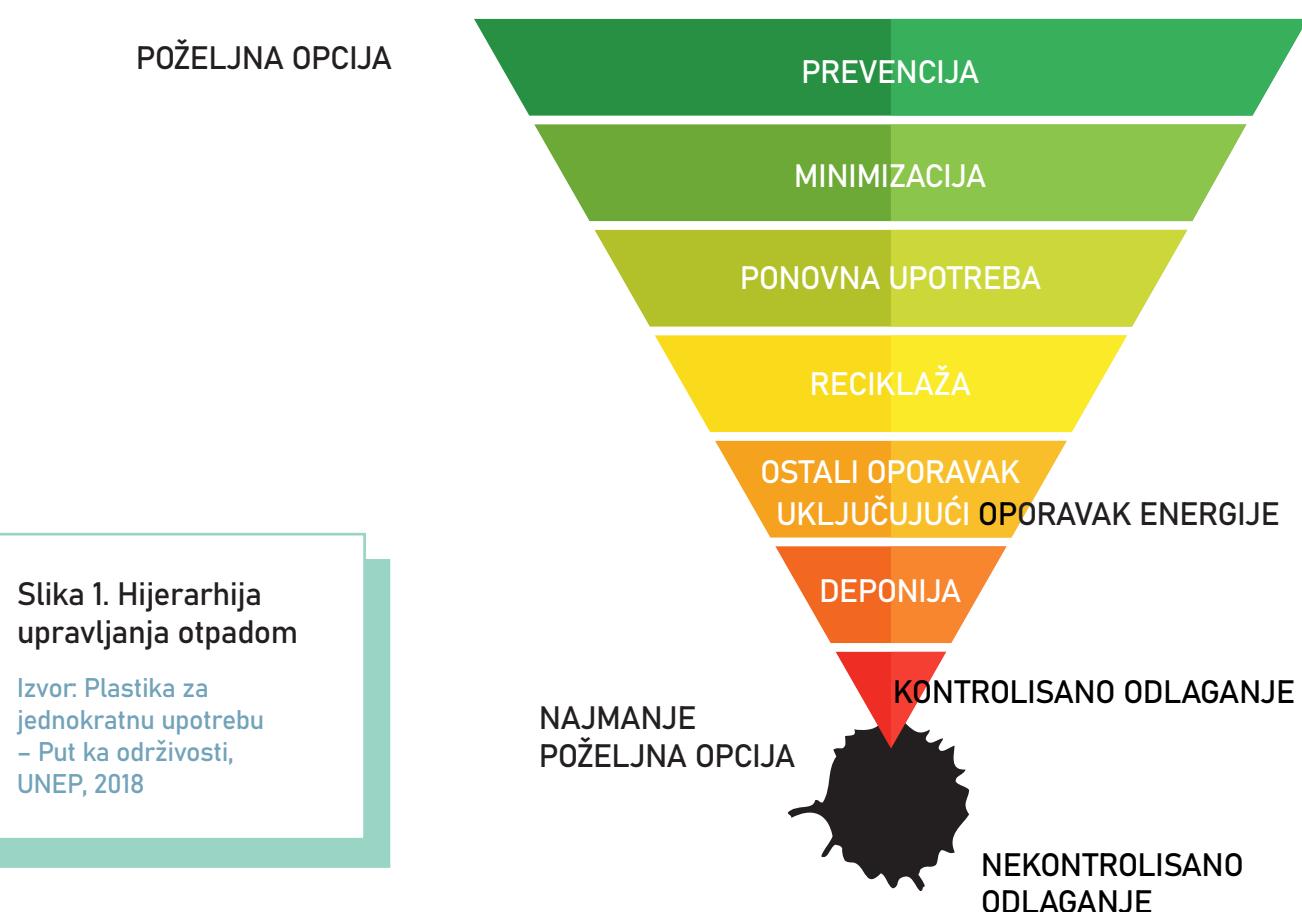
Ova vrsta informacija još uvijek nije dostupna na nivou Mediterana. Međutim, neke studije poput one koju je na sub-regionalnom nivou (Albanija, Bosna i Hercegovina i Crna Gora) naručio SCP/RAC¹¹, pružaju zanimljive informacije. Zemlje sakupe u prosjeku 78% plastičnog ambalažnog otpada iz hrane i pića, što znači da 22% završi na odlagalištima i "procuri" u životnu sredinu. Od prikupljenog materijala, samo 3,2% se reciklira. U slučaju EU, od 27 miliona tona plastike prikupljene svake godine, samo trećina se reciklira; polovina od ukupnog plastičnog otpada u Italiji, Francuskoj i Španiji završi na deponijama¹².

Sredozemno more sa obalama je postalo jedno od oblasti koje su najviše pogodjene marinskim otpadom na svijetu¹³. Plastika preovladava, čini do 95-100% ukupnog plutajućeg marinskog otpada i više od 50% otpada morskog dna. Analiza sprovedena 2016. godine na 33 plaže¹⁴, ukazuje da samo 5 tipova otpada, uglavnom plastika za jednokratnu upotrebu (pribor za jelo/tanjiri/ slamke, opušci cigareta, čaše/poklopci, plastične boce i kese) predstavljaju više od 60% od ukupno zabilježenog morskog otpada na plažama.

Marinski otpad je sve veća globalna prijetnja zbog značajnih implikacija na životnu sredinu, društvo, ekonomiju, politiku i kulturu. Glavni uticaji na morske organizme povezani su sa zapetljavanjem sa mikroplastikom i gutanjem mikroplastike. Međutim, sve je veći broj dokaza da čestice plastike mogu da nose i prenose toksične materije (postojane organske zagadivače i hemikalije koje uništavaju endokrinu krv) do morskih organizama, uglavnom kada se progutaju, što takođe može da ugrozi ljudsko zdravlje kroz lanac ishrane^{15, 16}. Ali, marinski otpad ima takođe negativne društvene i ekonomski posledice kroz gubitak vrijednosti, neefikasnost resursa ili troškove za čišćenje između ostalog.

Kako bi se smanjilo korišćenje plastike za jednokratnu upotrebu, aktivnosti treba da prate pristup cirkularne ekonomije i primjenu istih prioriteta kao u hijerarhiji

-
- 9. Evropska komisija, Evropska strategija za plastiku.
 - 10. Fondacija Ellen MacArthur i SCP/RAC (2017). Nova ekonomija plastike — Preispitivanje budućnosti plastike & katalizirajuće djelovanje. <https://www.ellenmacarthurfoundation.org/publications/the-new-plastics-economy-rethinking-the-future-of-plastics-catalysing-action>
 - 11. SCP/RAC (2019): Prioritetne oblasti djelovanja ka oslobođanju marinskog otpada od plastične ambalaže iz hrane i pića u Albaniji, Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori. http://www.cprac.org/sites/default/files/otherfiles/91113_priority_areas_final.pdf
 - 12. Alessi, E. et al. (2018). Izvan plastične zamke: spašavanje Mediterana od zagađenja plastikom. WWF Mediteranska marinska inicijativa. https://d2ouvy59p0dg6k.cloudfront.net/downloads/a4_plastics_med_web_08june_new.pdf
 - 13. UNEP/MAP (2017). 2017 Izvještaj o kvalitetu na Maditeranu. https://www.medqsr.org/sites/default/files/inline-files/2017MedQSR_Online_0.pdf
 - 14. Hanke G. (2016). Marinski otpad na plažama u Evropi – Najčešći predmeti. Tehnički izvještaj Zajedničkog istraživačkog centra. https://mcc.jrc.ec.europa.eu/documents/Marine_Litter/MarineLitterTOPitems_final_24.1.2017.pdf
 - 15. Fondacija Ellen MacArthur i SCP/RAC, Nova ekonomija plastike.
 - 16. McCrudden, C. u Adell, A. i Schaefer. B. (2019). Promocija cirkularne ekonomije kroz javne nabavke [papir]. ERSCP konferencijski članak, Barcelona 13 – 18 oktobar 2019.

upravljanja otpadom definisanoj u Regionalnom planu za upravljanje marinskim otpadom u Mediteranu (Odluka IG.21/7), koja u svom članu 9(1) predviđa primjenu sljedeće hijerarhije kao red prioriteta u politikama i zakonodavnom okviru za prevenciju i upravljanje otpadom: prevencija, priprema za ponovnu upotrebu, reciklaža, oporavak materijala, npr. povratak energije i ekološki prihvatljivo odlaganje kod traženja alternative (vidjeti Sliku 1). Ovo je posebno relevantno kod onih zemalja Sredozemlja gdje je prikupljanje otpada i upravljanje posebno slabo organizovano, čineći prevenciju i ponovnu upotrebu još važnijom. Međutim, uvijek treba voditi dužnu pažnju i uzeti u razmatranje kod odabira plastike za jednokratnu upotrebu zdravlje, sigurnost, potrebe životne sredine i dostupnost.

Kako bi se riješio ovaj problem, potrebne su promjene na obje strane tržišta – na strani proizvodnje

i potrošnje. Javne organizacije posluju i kao regulatori tržišta, ali i kao učesnici na tržištu, npr. kao potrošači, kroz svoje ugovore i nabavke¹⁷.

Javne nabavke utiču na značajan udio u svjetskoj trgovini, koji u prosjeku iznosi 10 do 25% državnog bruto društvenog proizvoda ili BDP-a¹⁸, stoga javne nabavke igraju ključnu ulogu u postizanju održivijih obrazaca potrošnje i proizvodnje. Kroz svoj efekat povlačenja, javne nabavke mogu podstići promjene u lancu snabdijevanja sa pozitivnim efektom na ostatak tržišta; i istovremeno, sprovodeći svoju ulogu na odgovoran način.

Za skoro pedeset godina, vlade na svim nivoima su uključile ekološke kriterijume u svoje javne nabavke. Jedna od prvih politika koja uključuje obaveze ZJN je akt Vlade SAD o očuvanju i povratu resursa iz 1976. godine, koji je zahtijevao od federalnih agencija da "nabavlja predmete koji su napravljeni od najvećeg

17. McCrudden, C. u Adell, A. i Schaefer, B. (2019). Promocija cirkularne ekonomije kroz javne nabavke [paper]. ERSCP konferencijski članak, Barcelona 13-18 Oktobar 2019.

18. Međunarodna banka za obnovu i razvoj/Svjetska banka (2017). Poslovanje 2017. Jednake mogućnosti za sve. Grupacija svjetske banke. <https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingsBusiness/media/Annual-Reports/English/DB17-Report.pdf>

mogućeg procenta oporavljenih materijala”¹⁹. Od tada, primjenjuju se mnoge druge politike za smanjenje zagađenja, promovisanje zelenih proizvoda, borbu protiv klimatskih promjena i zaštitu šuma kroz javne nabavke.

Marinski otpad je jedan od problema životne sredine na Mediteranu i, kao i sa drugim prioritetima u oblasti životne sredine, javne nabavke mogu da doprinesu u borbi, što je razlog zašto su aktivnosti u javnim nabavkama dio mnogih politika i strategija koje adresiraju marinski otpad – kao što su Regionalni akcioni plan za upravljanje marinskim otpadom na Mediteranu, Regionalni akcioni plan za održivu potrošnju i proizvodnju na Mediteranu ili Evropska strategija za plastiku u cirkularnoj ekonomiji pominjane ranije. Uloga

javnih nabavki u rješavanju zagađenja plastičnom ambalažom je takođe prepoznata u Desetogodišnjem okviru programa za održivu potrošnju i proizvodnju usvojenom na Svjetskom samitu za održiv razvoj Rio +20 koji je pokrenuo inicijativu za bavljenje plastičnom ambalažom kroz tržište u oblasti životnih stilova, obrazovanje, informaciju potrošača i javne nabavke.

Zato je SCP/RAC izradio ove smjernice, kako bi pomogao Vladama da definišu politike i aktivnosti da doprinesu borbi protiv marinskog otpada kroz javne nabavke.

19. Adell, A. i Schaefer, B., Promocija cirkularne ekonomije kroz javne nabavke [Papir].

2. Put ka rješavanju plastike za jednokratnu upotrebu kroz javne nabavke

Imajući u vidu iskustva zemalja Mediterana i šire, treba da budu dizajnirana zvučna rješenja u srednjeročnom vremenskom periodu. Progresivan, pristup korak-pokorak treba da se usvoji kako bi se osiguralo da:

- a) Postoje Vladini resursi, smjernice i mehanizmi praćenja kako bi se uspješno koristile javne nabavke da se smanji nabavka i korišćenje plastike za jednokratnu upotrebu i da se pregledaju i prilagode pristupi ukoliko ciljevi nisu postignuti.
- b) Relevantna industrija ima vrijeme/podsticaj/ pristup tehnologiji koje će im omogućiti da proizvedu i pruže ekonomski/ekološki/ tehnički odgovarajuće alternative, bez gubitka posla/prihoda.
- c) Postoje relevantni standardi i norme kako bi se osigurala proizvodnja sigurnijih alternativa i pomoglo u definisanju i verifikaciji specifikacija tendera.
- d) Kompanije su svjesne uticaja različitih alternativa i podstaknute su da modifikuju svoje proizvode i prakse u pružanju usluga; a korisnici su takođe svjesni uticaja koje njihovo ponašanje ima i motivisani su da modifikuju svoje obrazce potrošnje.
- e) Sistem upravljanja otpadom u zemlji je prilagođen da primjeni dodatne mjere za smanjenje uticaja plastike za jednokratnu upotrebu. Prvo, važno je da se stope selektivnog sakupljanja i reciklaže poprave i izbjegne svako neuredno odlaganje. Kasnije će se sistem upravljanja otpadom možda morati prilagoditi novim alternativama uvedenim na tržištu kao što su predmeti koje je moguće kompostirati.

Proces rješavanja plastike za jednokratnu upotrebu kroz javne nabavke sastoji se od sljedećih 10 koraka koji su izlistani ispod. Zemlje koje već koriste kriterijume

koji se odnose na životnu sredinu u svojim procesima javnih nabavki mogu pronaći komplementarne i podržavajuće mjere:

- ▼ KORAK 1 - Procijenite trenutnu situaciju plastike za jednokratnu upotrebu u nabavkama organizacije
- ▼ KORAK 2 - Procijenite sistem tretmana otpada i infrastrukturu
- ▼ KORAK 3 - Procijenite zakonodavni okvir za javne nabavke
- ▼ KORAK 4 - Sarađujte sa tržištem i ostalim stejkholderima kako biste identifikovali i razvili alternative
- ▼ KORAK 5 - Usvojite i implementirajte specifične opcije za javne nabavke
- ▼ KORAK 6 - Razradite kriterijume za zelene javne nabavke (ZJN)
- ▼ KORAK 7 - Obezbijedite obuku za menadžere ugovora, osoblje za javne nabavke, ugovarače i podgovarače
- ▼ KORAK 8 - Jačajte svijest, komunicirajte i podstičite šire učešće
- ▼ KORAK 9 - Poboljšajte sisteme upravljanja otpadom
- ▼ KORAK 10 - Pratite, pregledajte i prilagodite

Koraci sadrže neke primjere, iz regiona Mediterana i šire i komplementarni sus a dodatnim informacijama koje su pružene u prilozima: Prilog I daje model politike za ograničavanje nabavke i korišćenje plastike za jednokratnu upotrebu; Prilog II kompilira različite kriterijume koji se trebaju uvesti u javne nabavke za svaki od ključnih sektora smjernica; prilog III predstavlja različite primjere kako bi ilustrovalo različite korake i moguće akcije i prilog IV pruža definicije nekih od termina korišćenih u smjernicama. Detalji za svaki gore navedeni korak su prezentovani ispod.

2.1. Preliminarne mjere (koraci 1, 2, 3 i 4)

Korak 1 Procijenite trenutnu situaciju plastike za jednokratnu upotrebu u nabavkama organizacije

S obzirom da svaka organizacija ima svoj način ugovaranja i organizacije isporuke, polazište bi trebalo da bude jasan prikaz o tipu plastike za jednokratnu upotrebu koja se nabavlja, koristi ili kojom se upravlja u radu organizacije, nabavkama i ugovorima.

Inicijalno mapiranje i procjena svih plastičnih predmeta i pakovanja koje se koristi ili generiše u nabavkama, uslugama i radovima treba da je urađeno kako bi se identifikovalo prisustvo plastike za jednokratnu upotrebu, od kojih materijala je napravljena, za šta se koristi, kako se njome upravlja i koja je percepcija osoblja i korisnika. U ovom procesu trebaju da budu uključeni promotori i rukovodioci ugovora i potrošači/korisnici.

Ovo će pomoći da se fokusiraju aktivnosti zainteresovanih strana kako bi se identifikovale moguće alternative, planirale mjere za implementaciju i čak postavio set kvantitativnih ciljeva prevencije i osnov za monitoring progresa. Ovo istraživanje bi moglo biti povezano sa akcijama jačanja svijesti kako bi se utro put prije usvajanja opcija politike.

Box I. Mapiranje upotrebe plastike u Fredrikstad (Norveška)

Opština Fredrikstad je 2018. godine mapirala oblasti u kojima se koristi plastika u opštini kako bi definisala najbolje mјere za uključivanje u njihov Akcioni plan protiv plastike. Plan je razvijen od strane Agencije za zaštitu životne sredine i urbani razvoj i usidrio se u brojnim odjeljenjima, uključujući odjeljenje za nabavke.

Više informacija [ovdje](#) (na norveškom)

Korak

2

Procijenite sistem tretmana otpada i infrastrukturu

Osim mјera za minimiziranje otpada od plastike za jednokratnu upotrebu (kroz minimiziranje, ponovnu upotrebu, itd.), neke mјere se fokusiraju na odabir onih materijala koji su više reciklabilni ili kompostabilni uz osiguravanje njihovog odvojenog sakupljanja i tretmana. Izbor jedne ili druge alternative zavisiće od tipa odvojenog prikupljanja otpada i mogućnosti za tretman otpada u zemlji ili regionu, kao i sistema odvojenog sakupljanja otpada organizacije. Nema svrhe određivati prioritetne mјere za reciklabilne ili kompostabilne materijale ako ne postoje postrojenja za njihovu reciklažu ili kompostiranje, sistem za odvojeno prikupljanje otpada ili se ne nameće jasno obilježavanje plastike. Dalje, to bi moglo pogoršati postojeći problem curenja plastike i stvoriti problem za reciklažu. Dakle, neophodno je provjeriti koji se materijali mogu pravilno tretirati u regionu. Uključivanje rukovodioca javnih objekata, sakupljača otpada i menadžera infrastrukture za prikupljanje otpada je potrebno u svim oblastima koje su pokrivene opcijom politika.

Box II. Upravljanje plastičnim otpadom u Albaniji, Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori

Glavni uzrok zagađenja plastikom nalazi se u kašnjenjima i prazninama u upravljanju otpadom u većini mediteranskih zemalja. Nedavna studija koju je u Albaniji, Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori naručio SCP/RAC koja se posebno bavi plastičnom ambalažom iz hrane i pića (PAHP)²⁰, pokazuje da velike količine PAHP nisu obuhvaćene postojećim sistemom upravljanja otpadom, što dovodi do toga da važne količine plastične ambalaže završe u prirodi. Dodatno, najveća frakcija otpada iz PAHP završi u (često neprilagođenim) deponijama, kao miješani čvrsti otpad. Uprkos povećanju svijesti i infrastrukturni za upravljanje otpadom, posebno u urbanim djelovima, procenat PAHP odvojenog za reciklažu je skoro zanemarljiv u sve tri zemlje. Albanija ima najveće stope reciklaže, uglavnom zbog velikog neformalnog sistema reciklaže. U ovom kontekstu, mjere treba da se fokusiraju prvo na smanjenju korišćenja i nabavke plastike i predmeta za jednokratnu upotrebu i na promociji održivih alternativa, dok se ne uspostavi bolji sistem upravljanja.

Box III. Upravljanje biološkim otpadom na Mediteranu

Na nivou Mediterana, samo Francuska i Italija trenutno imaju uspostavljen sistem upravljanja biološkim otpadom širom zemlje, stoga ne postoje uslovi za uvođenje kompostabilne plastike u regionu i mjere treba da se fokusiraju na prioritetne strategije prije nego na promociji proizvoda i ambalaže na biološkoj osnovi.

U slučaju da postoji sistem za upravljanje biološkim otpadom i prihvata biobaziranu plastiku, kriterijum za zelene javne nabavke treba da zahtijeva da ovi materijali budu u skladu sa biorazgradivim standardima (npr. EN 13432) kako bi se izbjegle lažne tvrdnje o biorazgradivosti. Kako bi se provjerila usklađenost sa standardima i normama, zemlje bi trebale da obezbijede odgovarajuće ljudske i tehničke resurse kako bi se testirala biorazgradiva plastika. Jačanje kapaciteta i razmjena mogli bi se promovisati širom zemlje.

Međutim, trebalo bi izgraditi razumijevanje za vlade i korisnike u vezi sa pojmovima biorazgradivosti, obzirom da postoje jasni nesporazumi i nerazumijevanja u mnogim zemljama; a posebno prilikom konačnog zbrinjavanja ovog materijala, jer se kompostabilna plastična ambalaža ili predmeti mogu smatrati kao ekološki bezopasna opcija, što vodi ka pogrešnom ophođenju i rezultira povećanjem curenja.

Korak

3

Procijenite zakonodavni okvir za javne nabavke

Način na koji će se pitanje korišćenja plastike za jednokratnu upotrebu riješiti kroz javne nabavke zavisi, dijelom, o zakonodavnom okviru za javne nabavke zemlje. Neke mjere će se odnositi na eliminisanje ili zamjenu određenih predmeta od početka kroz procjene potereba za javne nabavke i definisanje tenderske dokumentacije ili pravila nabavke – na primjer da se traži posuđe za višekratnu upotrebu u servisu za ketering za konferenciju umjesto jednokratnih ili da se obezbijedi voda iz slavine u čašama koje se mogu ponovo koristiti za govornike umjesto pojedinačnih plastičnih boca i čaša. U ovim slučajevima, zakonodavni okvir neće predstavljati veliki problem. Međutim, u drugim slučajevima, kriterijumi za smanjenje plastike za jednokratnu upotrebu možda ne mogu biti definisani

20. SCP/RAC (2019). Prioritetne oblasti djelovanja ka oslobađanju marinskog otpada od plastične ambalaže iz hrane i pića u Albaniji, Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori.http://www.cprac.org/docs2/200127_priority_areas_bih_mne.pdf

kao obavezna specifikacija, već promovisani kroz evaluacione kriterijume posebno ako ne znamo kako će tržište reagovati ako već znamo da ne postoji velika ponuda na tržištu i želimo da ohrabrimo promjene i povučemo tržište ka zelenijim alternativama kroz proces javnih nabavki.

Stoga, biće potrebno da se preispita postojeći pravni okvir u zemlji kako bi se shvatilo na koji način dozvoljava uvođenje ekoloških kriterijuma u proces javne nabavke, čak i kada nisu posebno navedene, i koje bi izmjene mogle biti potrebne kako bi se olakšao ovaj proces. Ovo će se takođe koristiti kod definisanja specifičnih mjera i kriterijuma za ZJN za primjenu u koraku 5 i 6.

U ovom procesu, ključno je uključiti odjeljenja ili agencije koja su zadužene za zakonodavstvo/kontrolu/podršku javnim nabavkama, jer je osoblike koje je uključeno u javne nabavke tradicionalno oprezno i konzervativno kod uvođenja promjena i inovacija u načinu ugovaranja dobara, servisa ili radova. Dakle, unutrašnji otpor može se pojaviti čak i onda kada zakonodavni okvir to dozvoli, ali ga eksplicitno ne pominje. Ovo istraživanje bi moglo biti povezano takođe sa akcijama jačanja svijesti kako bi se olakšao put prije usvajanja opcija politike.

Korak 4

Sarađujte sa tržištem i ostalim stejkholderima kako biste identificovali i razvili alternative

Prije uspostavljanja bilo koje mjere, važno je da sarađivati i koordinirati sa različitim stejkholderima kako bi se odlučilo o najboljem pristupu i alternativama za plastiku za jednokratnu upotrebu koja je bazirana na nacionalnom i organizacionom kontekstu, zahtjevima korisnika/zdravlja/sigurnosti, itd. Svi procesi javnih nabavki zahtijevaju koordinaciju kako potražne (javnih subjekata) tako i strane ponude (dobavljača) na tržištu. Ova dva apseka moraju ići ruku pod ruku i treba ih jednako podstići za efikasan prelazak na alternative plastiči za jednokratnu upotrebu. U ovom procesu, mogu se podstići i razviti inovativna rješenja kako bi se postigli ciljevi politika. Ovo može biti dio postojećih aktivnosti, mehanizama i ekonomskih instrumenata u okviru postojećih strategija Održivog razvoja/Cirkularne ekonomije/Zelenog rasta.

Box IV. Pronalaženje alternativnih rješenja za ambalažu "za ponijeti" u bolnici Zumarraga (Španija – Baskija)

Bolnica Zumarraga implementira različita rješenja za smanjenje korišćenja plastične ambalaže za jednokratnu upotrebu od strane pacijenata i posjetioca. Kako bi pronašla alternative za plastična pakovanje „za ponijeti“ koja se koriste u kantini bolnice, organizacija je ušla u pregovoresakompanijomkojaobezbijeđuje uslugu hrane u bolničkoj kantini kako bi pronašli alternative koje su više reciklabilne. Kroz ovaj dijalog kompanija je preporučila zamjenu plastičnog pakovanja sa papirnim/kartonskim pakovanjima, koja su prihvatljiva u sistemu za prikupljanje biološkog otpada u Baskiji.

Kako je ranije pomenuto u Smjernicama za postupno ukidanje plastičnih kesa u Mediteranu²¹ vrsta alternative koju bi trebalo promovisati kao odgovor na plastiku za jednokratnu upotrebu može biti kontroverzno pitanje. Ne postoji rješenje koje odgovara svima. Dobar pristup bi mogao biti da se koristi pristup Analize životnog ciklusa (AŽC) kako bi se uporedile različite opcije, posebno kada se upoređuju alternativni materijali. Međutim, AŽC ima ograničanja u tome kako se inkorporišu određeni uticaji uključujući curenje otpada. Bez obzira na to, što ima veći potencijal za minimiziranje plastike za jednokratnu upotrebu i povećano ponovno korišćenje, imaće manji uticaj.

Nadalje, trebalo bi analizirati i socioekonomiske i institucionalne aspekte kako bi se znalo kako će se mjera primjeniti i koje potencijalne efekte može imati u administraciji, kod korisnika i industrije/ugovarača s obzirom na cijeli ciklus životnih faza alternative od njihove proizvodnje do njegovog kraja života.

Različite zainteresovane strane koje treba da uključiti obuhvataju: nosioce finansija i budžeta, krajnje potrošače/korisnike usluga, izvršne direktore, odjeljenja za nabavku i tehnička odjeljenja, menadžere postrojenja, kompanije za tretman optada i agente privatnog sektora (proizvodači kao i ponuđače usluga).

²¹ SCP/RAC 2019. Smjernice za postupno ukidanje plastičnih kesa za jednokratnu upotrebu u Sredozemlju. http://www.cprac.org/sites/default/files/otherfiles/11_guidelines_supb_en_0.pdf. Usvojeno na COP 21 Barselonske konvencije (Nepal, 2-5.decembra 2019) kao Odluka IG.24/11: Smjernice: Usvoji-plaću; Postupno ukidanje plastičnih kesa; Obezbeđivanje prihvatnih kapaciteta u lukama i isporuke otpada nastalog na brodovima; Primjenu naknada po razumnim troškovima za korišćenje lučkih prihvatnih centara.

2.2. Usvajanje i primjena opcija za javne nabavke (korak 5, 6 i 7)

Korak

5

Usvojite i implementirajte specifične opcije za javne nabavke

Nakon ovih preliminarnih koraka, opcije politika mogu biti dizajnirane, usvojene i primijenjene, u konsultaciji sa glavnim zainteresovanim stranama.

Iz istakta drugih vlada, najefikasniji način je da se usvoje specifične politike/regulatorni instrumenti za smanjenje nabavke i korišćenja plastike za jednokratnu upotrebu, koji bi mogao biti odobren pod okriljem postojeće sveobuhvatne politike/plana/regulative za zelene/održive javne nabavke (ZJN/OJN) ukoliko je dostupna. Ukoliko se razvija takva opšta ZJN/OJN politika, plastika za jednokratnu upotrebu bi mogla biti uključena kao prioritetna oblast koja će osigurati da se ovaj apsekt adekvatno adresira kroz implementaciju politike.

Box V. Različiti pristupi u Slovačkoj i Belgiji (Flandrija)

Vlada Slovačke ima treći Nacionalni akcioni plan za ZJN 2016 -2020 i u ovom okviru, Slovačko Ministarstvo za zaštitu životne sredine je usvojilo 2018. godine ministarsku naredbu za rijašavanje pitanja plastike za jednokratnu upotrebu. Naredba zabranjuje nabavku flaširane vode za reprezentaciju i ostale svrhe u Ministarstvu i njegovim preduzećima i agencijama. Umjesto toga, mora se servirati voda sa česme u teglama, osim u onim okolnostima kada voda sa česme nije dostupna u prostorijama.

Flandrijski region (Belgija) ima Strateški politički plan o javnim nabavkama (2016 - 2020) sa ciljem da postigne 100% OJN u regionu. Vlada koristi ovu sveobuhvatnu politiku za svoje akcije za OJN ali takođe uključuje zahtjeve ZJN u ostale relevantne politike. Za plastiku za jednokratnu upotrebu, Vlada Flandrije je odobrila u 2018. godini u sveobuhvatnoj politici da promoviše cirkularnu ekonomiju u regionu fokusirajući se na održivo upravljanje materijalima i otpadom, u okviru koje Vlada postavlja striktne ciljeve za smanjenje plastike za jednokratnu upotrebu u servisima vezanim za ketering.

S obzirom na obje ZJN/OJN politike, u Slovačkoj Ministarstvo je usvojilo ministarsku naredbu specifično za riješavanje plastike za jednokratnu upotrebu kroz javne nabavke, dok su u Flandriji uključeni specifični ciljevi u sveobuhvatnoj politici cirkularne ekonomije.

Politički/regulatorni instrument može biti ili dobrovoljan ili obavezan, kombinacija oba ili napredovanje. Ovo će zavisiti od, između ostalog, zakonodavnog okvira za javne nabavke, postojećeg iskustva/politika o ZJN/OJN, alternativama koje postoje i kapacitetu tražišta i socioekonomskih razmatranja. Sve prethodno prikupljene informacije će pomoći da se odluči koja alternativa treba da se prioritizira i oblikuje sadržaj politike.

Vlada bi mogla razmatrati sledeće elemente:

- Javne vlasti podložne ovoj politici
- Tipove ugovora i nabavki (grupe proizvoda) koji su pokriveni ovom politikom.
- Mjere/krterijume/zahtjeve koje je potrebno primjeniti.
- Ekonomski instrumenti da ohrabre implementaciju određenih mera od strane korisnika.
- Izuzetke i periodi za primjenu.
- Odgovornosti i monitoring/kontrolni mehanizmi.
- Nivo sprovođenja politike, imajući na umu raspoloživu sposobnost izvršenja.

Glavni obrazac za ovu vrstu regulatornog instrumenta se nalazi u prilogu I ovog dokumenta.

U ovom procesu, implementacija pilot projekata unaprijed može pomoći boljem definisanju konačnih opcija.

Korak 6 Razraditi kriterijume za zelene javne nabavke (ZJN)

Ili kao dio politike javnih nabavki/regulatorni instrument, ili kao odvojeni(a) dokument(a), vlade bi trebalo da definišu posebne zahtjeve koji će se primjeniti u posebnim grupama kako bi se podržala i olakšala primjena. Uzimajući u obzir korak 4, kriterijumi za ZJN treba da prate hijerarhiju upravljanja otpadom datu u sekciji 1.2, koja daje prioritet redosledu smanjivanja:

- Eliminacija/ograničavanje nabavke i korišćenja plastike za jednokratnu upotrebu i okso-plastike
- Korišćenje alternative za ponovnu upotrebu kad god je moguće ili relevantno
- Odabir materijala koji je više reciklabilan/ kompostabilan ili materijala sa recikliranim sadržajem
- Efikasno odvojeno sakupljenje otpada i tretman

Kompilacija mogućih kriterijuma i stvarnih primjera data je u [prilozima II i III](#).

Kriterijum može uključivati finansijske podsticaje/destimulanse za krajnje korisnike (kao što je dodatna naplata za odlaganje predmeta ili šema povrata depozita) kako bi se ohrabrla promjena ponašanja.

Razrada kriterijuma za ZJN je takođe korisna i za olakšavanje primjene od strane drugih javnih i privatnih organizacija zainteresovanih da daju doprinos u

smanjenju plastike za jednokratnu upotrebu, kada nisu dio okvira politike.

Korak 7 Obezbijedite obuku za menadžere ugovora, osoblje za javne nabavke, ugovarače i podugovarače

Osim politike i kriterijuma koje je potrebno primjeniti, osoblje kao i potencijalni ugovarači i podugovarači će vjerovatno zahtijevati trening, posebno ukoliko postoji malo iskustva u uvođenju ekoloških kriterijuma u javne nabavke. Stoga, trebaju biti implementirane sesije treninga i jačanja kapaciteta. Oni za državne organe trebali bi da budu otvoreni za cijeli javni sektor bez obzira na politiku/regulatorni instrument kako bi se ohrabrla dalja implementacija i pružio snažan signal tržištu.

2.3. Prateće mjere (koraci 8, 9 i 10)

Korak 8 Jačajte svijest, komunicirajte i podstičite šire učešće

Sve aktivnosti koje zahtijevaju promjenu procedura ili navika zahtijevaju regularno jačanje svijesti, komunikaciju i učešće kako bi se podržalo vlasništvo, izbjeglo odbijanje i postigli dobri rezultati, posebno u sektorima kao što je ketering i uslužni sektor u kojem će, po definiciji, biti biti uključeni i potrošači. Iz ovog razloga, važno je aktivno komunicirati i uključiti sve stejkholdere (uključujući potrošače/krajnje korisnike) u definisanju bilo koje politike.

Takve mjere moraju se sprovoditi uporedo sa stvarnim procesima nabavke i sprovođenja tendera. Kada dođe do sprovođenja, neke mjere bi mogle biti obezbjeđivanje kriterijuma za ZJN a drugi resursi kroz web-sajt ili postavljanjem službi za pružanje podrške putem emaila. Sa ciljem da se promoviše jednostavno prihvatanje i dobri rezultati, mjere mogu uključivati kampanju komunikacije, distribuciju predmeta za ponovnu upotrebu, organizacija radionica, seminara i treninga kako za javni tako i za privatni sektor, kao i promociju volonterskih akcija, ugovora i inicijativa kako bi podstakli ostale aktere kao što su podnacionalne vlasti, kompanije, nevladine organizacije i građani da se uključe i samim tim prošire potražnju i podsticaj transformaciji tržišta.

Komunikacija može igrati značajnu ulogu u prenošenju poruke svim stejkholderima, tako da mogu da osjeti zabrinutost i motivisanost za primjenu praksi za smanjenje otpada. Ova komunikacija može biti bazirana na pozitivnim efektima u smislu ekonomskih i

benefita za životnu sredinu radije nego na negativnim uticajima korišćenja plastike za jednokratnu upotrebu.

Box VI. Mjere podrške u Odluci o smanjenju plastike za jednokratnu upotrebu u vladinim odjeljenjima, javnim tijelima i školama u Irskoj

U Odluci Vlade Irske iz 2019. godine da smanji plastiku za jednokratnu upotrebu, Vlada je predviđela različite mjere podrške za implementaciju ove odluke. One uključuju: i) objavljivanje resursa kroz web sajt Odjeljenja za komunikacije, akcije za klimu i zaštitu životne sredine, kako se razvijaju; ii) pružanje službe za pomoć putem e-pošte za podršku osoblju Odjeljenja zaduženog za implementaciju odluke; iii) organizacija radionice za osoblje objekta; iv) razmatranje drugih mera za ona Odjeljenja koja imaju brojne javne organe pod svojim okriljem i vjerovatno će zahtijevati određenu podršku u dijeljenju informacija o odluci.

Korak

9

Poboljšajte sistem upravljanja otpadom

Kao što je ranije pomenuto, poboljšanje stope selektivnog prikupljanja otpada je dio strategije za smanjenje curenja plastike u životnu sredinu. Čak i kada bi se plastika za jednokratnu upotrebu iskorijenila, njena zamjena za ponovnu upotrebu ili alternativni materijal (kao što je kompostabilna plastika) mora biti sakupljen, sa njim rukovano i tertiran na pravi način kako bi se osigurala ponovna upotreba i izbjeglo nepravilno odlaganje.

Ako se kompostabilna plastika smatra preporučenom alternativom za neke primjene, neophodna uslov prije promovisanja ovih novih materijala će biti da se osigura postojanje sistema za upravljanje otpadom da sakupi i tretira ovo kao bio otpad. Pilot projekat za kompostiranje u domaćinstvu i industrijsko kompostiranje bi mogao biti implementiran kako bi se procjenila izvodljivost.

Stoga, paralelno sa javnim nabavkama, treba nastaviti sprovođenje akcija za poboljšanje upravljanja otpadom, posebno u smislu odvojenog otpada i tretmana, kroz šeme produžene odgovornosti proizvođača, šeme povrata i depozita, selektivnog

odvajanja otpada i sistema za prikupljanje, reciklažnih postrojenja, nacionalne zabrane određenih proizvoda (kao što je okso plastika), između ostalog. Ovo će omogućiti povećanje kapaciteta za bavljenje plastikom za jednokratnu upotrebu od minimiziranja/prevencije do recikliranja i konačnog tretmana.

Korak

10

Pratite, pregledajte i prilagodite

Konačno, važno je uspostaviti monitoring sistem praćenja za procjenu napretka i efikasnosti primjenjenih mjer u cilju procjene uspjeha, identifikovanja izazova sa kojima se suočava i poboljšanja dalje implementacije i progresa. Posebno za mjere politika da se prati progres napravljen u nabavkama plastike za jednokratnu upotrebu i alternativa primijenjenih kroz vrijeme.

Na primjer, od odjeljenja za javne nabavke može se zatražiti da izvještava u datom vremenu o tenderskim procedurama i nabavkama uključujući kriterijume za smanjenje nabavke i korišćenja plastike za jednokratnu upotrebu u ugovorima i agencijama koje su targetirane politikom. Na osnovu ovoga, ukoliko ciljevi nisu postignuti, bilo bi potrebno uraditi reviziju kako bi se poboljšala primjena, usvojile dodatne mjeru i prilagodio pristup.

Ovo može da služi takođe i da se procijene postignuti benefiti i o njima izvještava stejkholderima.

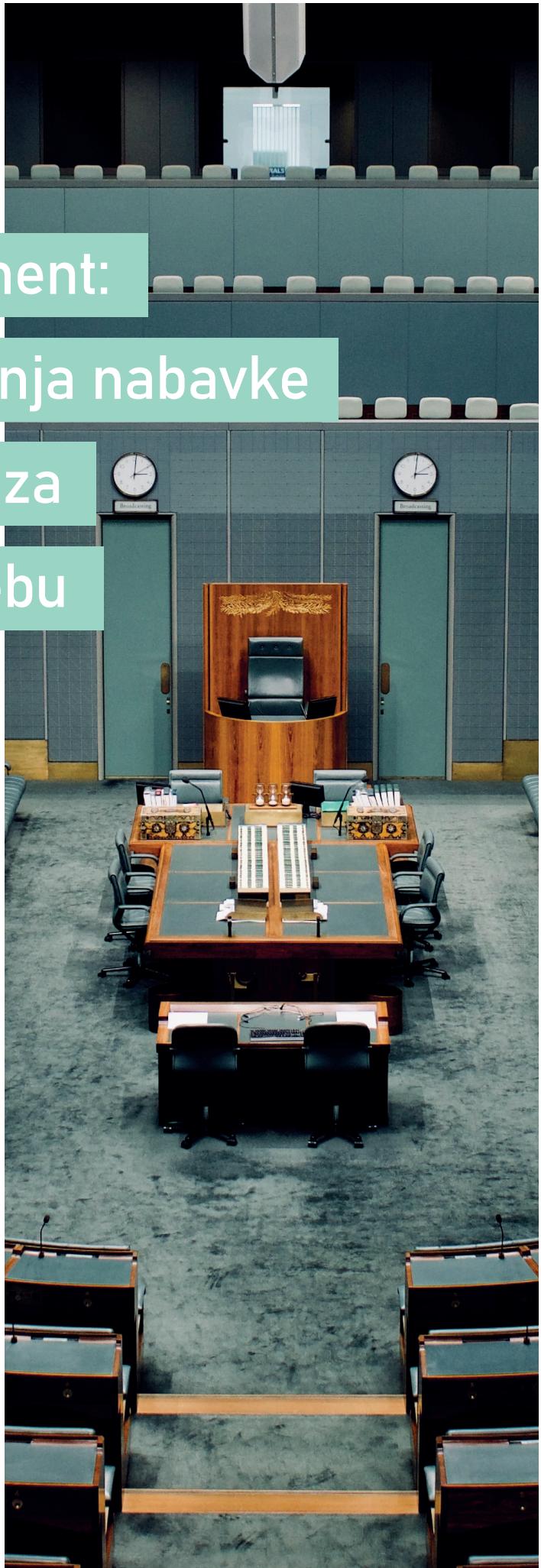
Prilog I

Glavni obrazac za regulatorni instrument:

Politika ograničavanja nabavke

i upotrebe plastike za

jednokratnu upotrebu

NAPOMENA

Ovaj prilog predstavlja glavni obrazac za razradu politika za smanjenje plastike za jednokratnu upotrebu kod javnih vlasti.

Svaki odjeljak regulatornog instrumenta je objašnjen kurzivnim slovima, a predlažu se i neke specifične formulacije. Tekst u zagradama može se prilagoditi potrebama promotera instrumenta.

Ovaj tekst je sačinjen uzimajući u obzir stvarne primjere sljedećih javnih organa, uključenih u Prilogu III:

- Sporazum o smanjenju upotrebe nekih plastičnih proizvoda u Vladi Katalonije, Španija, 2019 (na katalonskom)
- Uputstvo u vezi sa flaširanom vodom i upotrebom šolja i ostalih predmeta od plastike za jednokratnu upotrebu u gradskoj administraciji u Barseloni, Španija, 2019 (na katalonskom).
- Politika ograničavanja nabavke i korišćenja plastike za jednokratnu upotrebu u Odjeljenju za ribarstvo i okeane Vlade Kanade, Kanada, 2019 (na engleskom).

Predgovor

Ovaj odjeljak može sadržati informacije o motivaciji i pozadini donošenja odredbi u daljem tekstu, kao i proces konsultacija i odobrenja. Ovo će u potpunosti zavisiti od svakog nacionalnog konteksta.

Član 1. Predmet

Ovaj član može navesti cilj regulatornog instrumenta. Generalno, cilj smanjenja plastike za jednokratnu upotrebu treba da bude adresiran. Sljedeća formulacija je data kao primjer.

Ovaj [naziv regulatornog instrumenta] ima za cilj usvajanje mjera za smanjenje nabavke i korišćenja nepotrebne plastike i predmeta za jednokratnu upotrebu kako bi se spriječili negativni uticaji koji odnosni plastični otpad predstavlja za životnu sredinu društvo i ekonomiju.

Član 2. Obim primjene

Ovaj član može odrediti administraciju i tip nabavke na koju se odredbe primjenjuju. Ako postoji sveobuhvatna zelena ili održiva javna nabavka, ovdje se može uključiti referenca na to. Sljedeća formulacija je data kao primjer.

Ovaj [naziv regulatornog instrumenta] odnosi se na sva odjeljenja [ime organizacije] i njenih tijela iz javnog sektora.

Zahtijeva smanjenje ambalaže iz plastike za jednokratnu upotrebu u objektima kojima upravljaju gore navedena odjeljenja i subjekti i događajima koji oni organizuju. Ovo uključuje:

1. Potrošni materijal potreban za njihov redovni rad i aktivnosti
2. Ketering i uslužne aparate u njihovim objektima
3. Sastanke i javne događaje koje oni organizuju

Ovo se odnosi na sve objekte i akvizicije, kojima se upravlja direktno ili indirektno, osim ako se pojave posebna pitanja vezano za javno zdravlje, higijenu ili bezbjednost.

Ovaj [naziv regulatornog instrumenta] izdaje se pod [naziv sveobuhvatne politike zelenih ili održivih javnih nabavki], što zahtijeva [naziv organizacije] da u svoje procese javnih nabavki uključi pitanja zaštite životne sredine.

Član 3. Definicije

Ovaj članak treba da uključi definiciju onih koncepta uključenih u regulatorni instrument koji su relevantni za jasno razumijevanje različitih tipova plastike i mjera koje su u njoj uključene. Upućivanje na bilo koje postojeće pravne instrumente koji sadrže relevantne definicije za obim ovog instrumenta mogao bi takođe biti uključen.

[Pozivanje na bilo koji postojeći pravni instrument koji sadrži relevantne definicije za obim ovog instrumenta]

- a) "Plastika": materijal koji se sastoji od bilo kojeg od širokog spektra sintetičkih ili polusintetičkih organskih jedinjenja koja su masna i tako mogu da se oblikuju u čvrste objekte.
- b) "Plastika za jednokratnu upotrebu ili jednokratna plastika": proizvodi ili ambalaža napravljeni od plastike koji se uglavnom koriste samo jednom prije nego što budu odbačeni.
- c) "Bespotrebna plastika za jednokratnu upotrebu": plastika za jednokratnu upotrebu čiji plastični sastav i priroda jednokratne upotrebe nisu neophodni da bi bili u skladu sa zahtjevima za javno zdravlje, higijenu ili bezbjednost.
- d) "Okso-degradabilna plastika": proizvodi ili ambalaža napravljeni od konvencionalnog plastičnog materijala sa hemijskim aditivima koji je fragmentišu u male komadiće.
- e) "Kompostabilna plastika": proizvodi ili ambalaža napravljeni od materijala podobnih da biodegradiraju na povišenim temperaturama u zemljištu pod određenim uslovima i vremenskom rasponu, susreću se uglavnom u industrijskom kompostera.
- f) "primarno ili prodajno pakovanje": ambalaža zamišljena tako da predstavlja prodajnu jedinicu krajnjem korisniku ili potrošaču na mjestu prodaje.
- g) "sekundarno ili grupno pakovanje": ambalaža zamišljena tako da na mjestu kupovine predstavlja grupu određenog broja prodajnih jedinica bez obzira da li se takva prodaje krajnjem korisniku ili potrošaču; može da bude sklonjena sa proizvoda bez uticaja na njegove karakteristike.
- h) "tercijerno ili transportno pakovanje": ambalaža zamišljena tako da olakšava rukovanje i transport više pojedinih jedinica grupisanih u ambalaži sa ciljem da se olakša fizičko rukovanje i spriječe transportna oštećenja.

Član 4. Mjere za smanjenje nabavke i korišćenja plastike za jednokratnu upotrebu

Ovaj odjeljak može da sadrži specifične mjere za izbjegavanje nabavke i korišćenja plastike za jednokratnu upotrebu. Mogu se razmatrati različite faze i različite akcije, kao i izuzeci. Sljedeći primjeri i formulacija su predloženi, ali se specifične mjere moraju definisati na

osnovu nacionalnog konteksta. Vidite Prilog II za druge moguće mjere i kriterijume.

Sljedeće mjere će se morati primijeniti u svim tijelima u svim nabavkama i ugovorima u okviru obima ovoga [naziv regulatornog instrumenta] kao što je definisano u članu 2:

- 1. [U svim ketering servisima je zabranjeno snabdjevanje pićem u plastičnom pakovanju za jednokratnu upotrebu i korišćenje pribora od jednokratne plastike (pribor za jelo, čaše, suđe), slamke i štapići za miješanje. U ovim ugovorima moraju se obezbijediti alternative kao što su tegle za višekratnu upotrebu za vodu iz slavine, dozatori za piće ili proizvodi od ili spakovani u alternativne materijale kao što su staklo, metal, karton ili kompostabilni materijali.]
- 2. [U uslužnim aparatima za tople napitke, ne smiju se isporučivati plastične šolje i štapići za miješanje. Umjesto toga, aparati treba da isporuče papirne ili, kada je to moguće, dozvoliti isporuku napitka bez šolje, kako bi se koristile šolje za višekratnu upotrebu distribuirane cijelom osoblju. U ovim dvonamjenskim mašinama, dobavka šolje će imati troškovnu premiju kako bi se podstakla upotreba šolja za višekratnu upotrebu.]
- 3. [U uslužnim aparatima za hladne napitke, flaširana voda se neće distribuirati ili će samo biti distribuirana u bocama od najmanje litar. Za ostala pića, staklena ili metalna pakovanja treba da su prioritetna u odnosu na plastiku za jednokratnu upotrebu.]
- 4. [Prikladne korpe za prikupljanje otpada će biti instalirane pored uslužnih aparata.]
- 5. [U svim zgradama (uključujući sale za sastanke), flaširana voda i plastične čaše za jednokratnu upotrebu će se izbjegići. Biće zamijenjene bocama za višekratnu upotrebu, teglama i šoljama i česmama povezanim na vodovodnu mrežu kako za osoblje, tako i za posjetioce, sa dizajnom koji omogućava punjenje boca i tegli za ponovno korišćenje.]
- 6. [U svim čestim ugovorima o snabdijevanju, promovisaće se tercijerno ili transportno pakovanje koje je moguće ponovo koristiti ili vratiti.]
- 7. [Konačno, u svim ugovorima, upotreba okso-razgradive plastike je zabranjena i trebaju se ohrabriti mjere za minimiziranje primarnog i sekundarnog pakovanja i/ili promociju upotrebe visoko reciklabilnih, kompostabilnih ili recikliranih materijala.]

Član 5. Odgovornosti i posledice

Odgovornosti za regulatorni instrument i vrstu neusklađenosti i povezanih posledica mogu biti određene u ovom odjeljku. Odgovornosti mogu da spadnu pod odjeljenjem ili agencijom ali može biti takođe i postojeći ili novi upravni odbor posebno osnovan za ovaj regulatorni instrument. Ovdje bi se moglo pomenuti i druge odgovornosti, npr. kancelarije za planiranje budžeta, direkora jedinica, ljudskih resursa i dr.

Za nadzor nad sprovođenjem [naziv regulatornog instrumenta] odgovorno je [ime imenovanog odjeljenja, agencije ili odbora odgovornog za nadgledanje njegove implementacije].

U slučaju nepoštovanja [naziv regulatornog instrumenta], od odgovarajuće jedinice ili entiteta mogu se zatražiti korektivne mjere koje će osigurati da se [naziv regulatornog instrumenta] poštuje i sprovodi.

Član 6. Datum primjene

U ovom odjeljku se navodi kada regulatorni okvir stupa na snagu. Može imati jedan efektivni datum ili progresivno sprovođenje, u koje se nekoliko autoriteta uključuje.

Ovaj [naziv regulatornog instrumenta] stupa na snagu [datum početka primjene instrumenta].

Prilog II

Kompilacija mogućih kriterijuma za uvođenje u proces javnih nabavki

Ovaj prilog predstavlja različite moguće kriterijume koji se trebaju vesti u javne nabavke za svaki ključni sektor smjernica:

TABELA 1

Kriterijumi za hranu i usluge keteringa

TABELA 2

Kriterijumi za uslužne aparate

TABELA 3

Opšti kriterijumi za pakovanje (primjenjivo za širok spektar ugovora)

Za svaki od njih, date se informacije o vrsti intervencije i praksi, zajedno sa napomenama koje treba uzeti u obzir prilikom razmatranja kriterijuma.

TABELA 1. KRITERIJUMI ZA HRANU I UGOSTITELJSKE OBJEKTE

TIP INTERVENCIJE	TIP RADNJE	KRITERIJUM	NAPOMENE
Smanjiti, spriječiti ili eliminisati	Eliminisati određene proizvode ili materijale	Izbjegavati predmete za jednokratnu upotrebu (pribor za jelo, slamke, štapiće za miješanje, zaštitnike za poslužonike...).	
		Obezbijediti vodu iz česme (sa ili bez sistema za filtraciju) umjesto flaširane vode.	
		Obezbijediti druga pića iz dozatora (u bocama ili čašama za višekratnu upotrebu) a ne u pojedinačnom pakovanju.	
	Minimizirati pakovanje	Izbjegavati začine (šećer, so i biber, sosevi, idr.) u pojedinačnim jedinicama.	
Ponovo koristiti, popraviti ili poboljšati	Preporučljive opcije za višekratnu upotrebu	Zahtijevajte upotrebu posuda za višekratnu upotrebu (pribor za jelo, staklene predmete i posude) i stolnjake.	
Reciklirati	Reciklirani materijali	Zahtijevajte da predmeti koji su za višekratnu upotrebu ili oni za jednokratnu upotrebu sadrže veći procenat recikliranih materijala.	Ukoliko reciklirani materijali još uvijek nisu široko rasprostranjeni preporučeno je da se uvedu kao kriterijum za dodjelu.
	Odaberite više reciklabilnih i kompostabilnih materijala	U slučajevim kada upotreba predmeta za višekratnu upotrebu nije moguća ili preporučena, zahtijevati upotrebu predmeta (pribora za jelo, stolnjaka i drugih predmeta) koji su kompostabilni ili bazirani na materijalima od obnovljivih izvora i koji nisu višeslojni.	Ovo bi trebalo zahtijevati samo ako postrojenja za upravljanje otpadom mogu tretirati takve materijale (za dalju informaciju vidite Korak 2 priručnika). Za kompostiranje, zahtijevati materijale koji su u saglasnosti sa standardom EN 13432 ili sličnim, kako bi izbjegli lažne tvrdnje.
Upravljanje otpadom	Odvojeno sakupljanje otpada	Zahtijevati od ugovarača da urade selektivno sakupljanje otpada za otpad proizведен u toku pružanja usluge.	Ovo bi moglo zahtijevati i obuku ugovornog osoblja kako bi se osigurali dobri rezultati; kao i jačanje svijesti korisnika.
Ostalo	Ostalo	Kupovati svježe i sezonske proizvode sa minimalnim pakovanjem. Koristite otvorene specifikacije kako biste opisali potrebu: Na primjer: kantina u kojoj gosti mogu jesti/piti van kantine uz minimalno korišćenje plastike i osigurati smanjen uticaj na životnu sredinu u vezi sa predmetima za jednokratnu upotrebu.	

TABELA 2. KRITERIJUMI ZA USLUŽNE APARATE

TIP INTERVENCIJE	TIP RADNJE	KRITERIJUM	NAPOMENE
Smanjiti, spriječiti ili eliminisati	Eliminisati određene proizvode ili materijale	<p>Sklonite flaširanu vodu iz automata i umjesto nje obezbijedite vodu iz česmi (sa ili bez sistema za filtriranje), povezanih na vodovod, koje omogućava punjenje boca za višekratnu upotrebu.</p> <p>Zamijenite dozatore izvorske vode sa česmama (sa ili bez sistema za filtriranje) povezanim na vodovod koje omogućavaju punjenje boca za višekratnu upotrebu.</p> <p>Tražite da automati za tople napitke ili ne isporučuju šolje za jednokratnu upotrebu ili da omogućavaju da se izabere sa ili bez šolje (bez zadane opcije kada god je to moguće) i sa dodatnim troškom za šolju.</p> <p>Tražite kafu u zrnu (ne u kapsulama).</p>	Ove akcije mogu zahtijevati sprovođenje kampanja za jačanje svijesti i distribuciju šolja i boca za višekratnu upotrebu, kao dio ugovora ili posebnu nabavku.
Reciklirati	Odaberite materijale koji su više reciklabilni ili kompostabilni	<p>Zamijenite šolje za jednokratnu upotrebu sa kompostabilnim ili materijalima koji su iz obnovljivih izvora.</p> <p>Zamijenite plastične štapiće za miješanje sa štapićima od kompostabilnih, biorazradivih ili materijala iz obnovljivih izvora.</p>	<p>Ovo bi trebalo zahtijevati samo ako postrojenja za upravljanje otpadom mogu tretirati takve materijale (za dalju informaciju vidite Korak 2 priručnika).</p> <p>Za kompostiranje, zahtijevati materijale koji su u saglasnosti sa standardom EN 13432 ili sličnim, kako bi izbjegli lažne tvrdnje.</p>
Upravljanje otpadom	Odvojeno prikupljanje otpada	Zahtijevati postavljanje mašina za oporavak limenki ili boca za ponovnu upotrebu i reciklažu.	

TABELA 3. OPŠTI KRITERIJUMI ZA PAKOVANJE (PRIMJENJIVI ZA ŠIROK SPEKTAR UGOVORA) (1/2)

TIP INTERVENCIJE	TIP RADNJE	KRITERIJUM	NAPOMENE
Smanjiti, spriječiti ili eliminisati	Eliminisati određene proizvode ili materijale	Izbjegavati proizvode koji se isporučuju u pojedinačnim porcijama ili jedinicama. Izbjegavati ambalažu od okoplastike. Izbjegavati ambalažu od ekspandiranog polistirena. Izbjegavati PVC i ostala halogenirana pakovanja.	Zahtijevati od dobavljača da označi tipove plastike tako da ih je lakše identifikovati.
	Minimizirati ambalažu	Koristite koncentrovane proizvode koji se u toku upotrebe mogu razblažiti, ukoliko je potrebno, u posudama za višekratnu upotrebu.	Na primjer, koncentrisani proizvodi za čišćenje koji se mogu razblažiti na licu mesta i podijeliti u boce za višekratnu upotrebu.
Ponovo koristiti, popraviti ili poboljšati	Preporučljive opcije za višekratnu potrebu	Zahtijevajte transportnu ambalažu za višekratnu upotrebu u isporukama; ili u ugovorima u kojima se generiše visoka količina ambalažnog otpada kao što su konstrukcije i radovi, zahtijevajte od ugovarača da odredi minimalni i ciljani nivo za korišćenje transportne ambalaže/kontejnera za višekratnu upotrebu. Zamijeniti ambalažu za jednokratnu upotrebu alternativama koje se mogu puniti.	
Upravljanje otpadom	Sistemi povrata	Zahtijevajte od ugovarača da omoguće sistem povrata za svoje pakovanja.	
	Odbojeno sakupljanje otpada	Zahtijevajte od ugovarača da pravilno upravlja otpadom koji se generiše u toku trajanja ugovora osiguravajući njegovo odvojeno sakupljanje i odlaganje.	Ovo se može tražiti samo ako postoji selektivno prikupljanje otpada i tretman u zemlji ili regionu.
	Razno	U ugovorima sa visokom generacijom ambalažnog otpada kao što su konstrukcije ili radovi, zahtijevati od ugovarača da uspostavi minimalni i ciljani nivo za ambalažni otpad (koji će se postići na primjer kroz sistem povrata, ponovnog korišćenja ili reciklažu ambalaže).	

TABELA 3. OPŠTI KRITERIJUMI ZA PAKOVANJE (PRIMJENJIVI ZA ŠIROK SPEKTAR UGOVORA) (2/2)

TIP INTERVENCIJE	TIP RADNJE	KRITERIJUM	NAPOMENE
Reciklirati	Reciklirani materijali	Zahtjevajte ambalažu napravljenu, bar u procentu, od recikliranog materijala.	Ukoliko reciklirani materijali još uvijek nisu široko rasprostranjeni preporučeno je da se uvedu kao kriterijum za dodjelu.
	Izbjegavajte kompozitne materijale	Zahtjevajte da ambalaža (posebno ona koja se ne može ponovo koristiti) bude od jednog materijala.	
	Zahtjevajte lako rastavljanje	Ukoliko ambalaža ne može biti od jednog materijala, osigurajte da se ambalaža može lako rastaviti u posebne materijale kako bi se olakšalo odvajanje i reciklaža.	
	Osigurajte obilježavanje plastike	Zahtjevajte da ambalaža bude obilježena na osnovu materijala od kojih je napravljane kako bi se olakšalo odvajanje i reciklaža.	
	Zahtjevajte više reciklabilnih ili kompostabilnih materijala	Zahtjevajte da pakovanje ne bude crno ili tamno obojeno (osim kada je napravljeno od recikliranog materijala).	
		Zahtjevajte da je pakovanje napravljeno od materijala koji je podesan za reciklažu uobičajenim tehnologijama u vašoj zemlji ili regionu (karton, PET, PE, PP...).	Zahtjevajte od dobavljača da označi tipove plastike tako da je lakše da identifikujete one sa kojima se može upravljati.
		Zahtjevajte kompostabilna pakovanja.	Ovo bi trebalo zahtijevati samo ako postrojenja za upravljanje otpadom mogu tretirati takve materijale (za dalju informaciju vidite Korak 2 priručnika). Za kompostiranje, zahtijevati materijale koji su u saglasnosti sa standardom EN 13432 ili sličnim, kako bi izbjegli lažne tvrdnje.
	Izbjegavajte štetne materije	U plastičnoj ambalaži mogu se koristiti samo ftalati za koje je u vrijeme primjene urađana procjena rizika i nisu klasifikovani ili kategorisani kao opasni.	

Prilog III

Kompilacija primjera

iz državnih organa

Primjeri sastavljeni u ovom prilogu su organizovani prema sljedećim kategorijama:

- III-1. Inicijalna procjena
- III-2. Politike
- III-3. Kriterijumi za ZJN
- III-4. Nabavka usluga keteringa
- III-5. Nabavka za uslužne aparate
- III-6. Nabavka povezane sa organizacijom događaja
- III-7. Nabavka usluga čišćenja
- III-8. Inicijative, jačanje svijesti i komunikacija

Za svaki od navedenih, date se informacije o odgovornoj organizaciji, zemlji, godini implementacije i kratak opis, zajedno sa linkovima za više informacija. Dalje, data je takođe informacija o tipu intervencije primjenjenog u svakom slučaju na osnovu sljedećih ikona:

- Prevencija/minimiziranje
- Ponovna upotreba/Ponovna
- Reciklaža/Reciklirano

III-1. Inicijalna procjena

Akcioni plan opštine Fredrikstad protiv plastike

Fredrikstad | Norveška | 2018

Opština je mapirala sve oblasti koje koriste platiku kako bi utvrdila konkretnе mjere. Plan je razvijen od strane Agencije za životnu sredinu i urbani razvoj i usidrio se u raznim odjeljenjima, uključujući odjeljenje za javne nabavke.

Više informacija [ovdje](#) (na norveškom)

III-2. Politike

Politika za zabranu nabavke flaširane vode

Vlada Slovačke | Slovačka | 2018

Slovačko Ministarstvo za zaštitu životne sredine je usvojilo politiku koja zabranjuje nabavku flaširane vode za reprezentaciju i druge svrhe. Umjesto toga mora se služiti voda sa česme u vrčevima.

Sporazum za smanjenje upotrebe nekih proizvoda za jednokratnu upotrebu Katalonske Vlade

Vlada Katalonije | Španija | 2019

Vlada Katalonije je usvojila interni propis za smanjenje proizvoda i ambalaže od plastike za jednokratnu upotrebu u vladinim odjeljenjima i agencijama, u njihovim zgradama i javnim događajima kroz javne nabavke. Ovo uključuje zabranu nabavke pića u plastičnim bocama za jednokratnu upotrebu ili upotrebu plastičnih predmeta za jednokratnu upotrebu kao što su pribor za jelo, šolje i štapići za miješanje; upotrebu drugih sistema distribucije i alternativnih materijala i nabavku flaširane vode u bocama od makar litar ili više.

Više informacija [ovdje](#) (na Katalonskom)

Odluka o smanjenju plastike za jednokratnu upotrebu u državnim službama, javnim tijelima i školama

Vlada Irske | Irska | 2019

Vlada je 3. januara usvojila odluku kojom se navodi da Vladine službe neće kupovati, direktno ili indirektno, plastične boce za jednokratnu upotrebu, pribor za jelo i slamčice. Ovo ograničenje odnosiće se na sva javna tijela uključujući državne agencije i škole ukoliko se ne pojave posebna pitanja vezano za zdravlje, higijenu ili bezbjednost.

Drugi slični primjeri:

- [Uputstvo vezano za flaširanu vodu i plastične čaše za jednokratnu upotrebu i ostale predmete u opštinskoj administraciji u Barceloni, Španija, 2019](#) (na katalonskom).
- [Politika ograničavanja nabavke i korišćenja plastike za jednokratnu upotrebu u Odjeljenju za ribarstvo i okeane Vlade Kanade, Kanada, 2019](#) (na engleskom).
- [Član 5.3.12.1 do 5.3.12.3 o uslovima korišćenja materijala za ketering](#) u okviru [Odluke Flamske Vlade o održivom upravljanju materijalima i otpadom](#), Flandrija-Belgija, 2019. godine (na holandskom)

III-3. Kriterijumi za ZJN

Opšti kriterijumi za pakovanje za različite procese tendera

Vlada Flandrije | Belgija | 2019

Uzimajući u obzir da je puno robe upakovano za transport i isporuku, što može imati značajan uticaj na životnu sredinu, Vlada Flandrije je razvila vodeći opšti kriterijum za ZJN vezano za pakovanje koji treba da bude uključen u ugovore koji uključuju dostavu dobara.

Kriterijum, koji bi trebalo prilagoditi od slučaja do slučaja, daje prednost minimizaciji pakovanja što je više moguće i upotrebi pakovanja koje se može ponovo koristiti onda kada je pakovanje neizbjegljivo. Ukoliko ambalaža za jednokratnu upotrebu mora da bude upotrebljena, kriterijum promoviše pakovanje od jednog materijala ili nevezane materijale koji se lako mogu odvojiti ručno, oni plastični treba da budu od plastike koja ima visoku stopu reciklaže u regionu (PET, PP, HDPE, LDPE ili PS – i na bio bazi i na bazi fosila) a one od papira/kartona treba da su napravljene od materijala najmanje 70% iz šuma kojima se održivo upravlja i/ili recikliranih.

Više informacija [ovdje](#) (na holandskom)

Opšti kriterijum za pakovanje nemedicinskog materijala

Zdravstvena organizacija Barrualde-Galdakao – Baskija (Španija) | 2019

U svojim naporima da integriše ZJN u svojim nabavkama, zdravstvena organizacija Barrualde-Galdakao je razvila interne kriterijume ZJN za nekoliko grupa proizvoda. Jedan od njih je nabavka nemedicinskih proizvoda i dobara (uključujući namještaj, cipele, deterdžente...). Definisani kriterijumi su kriterijumi za dodjelu i predviđaju poene ukoliko: 1) proizvodi su spakovani u reciklabilnu ambalažu, a za to moraju imati znak Zelena tačka koji osigurava da je kompanija dio šeme produžene odgovornosti proizvođača za ambalažu; i 2) ukoliko je pakovanje napravljeno od recikliranih materijala ili od šuma kojima se održivo upravlja. Za prvi, ambalaža mora da sadrži Mobiusov krug sa % recikliranog sadržaja. Za održivo šumarstvo, moraju biti označeni znakom FSC, PEFC ili sličnom eko oznakom.

Kriterijumi za ZJN EU za hranu, usluge keteringa i uslužnih aparata

Evropska komisija | 2019

Evropska komisija je razvila kriterijume za ZJN za hranu, usluge keteringa i uslužnih aparata. U odnosu na servise usluge keteringa, sljedeći kriterijimi su postavljeni između ostalog: naručivanje nekvarljivih proizvoda u rasutom stanju, odabir reciklabilne i kompostabilne ambalaže, povraćaj ambalaže za ponovnu upotrebu, izbjegavanje proizvoda se nepotrebnim ili prekomjernim sekundarnim pakovanjem, te stavljanje začina i obroka za hranu u kontejnere za ponovno punjenje.

Više informacija [ovdje](#) (na engleskom u ovom trenutku ali na svim EU jezicima uskoro)

Drugi slični primjeri:

Evropska Unija i druge zemlje su takođe razvile kriterijume za ZJN za različite grupe proizvoda koje mogu uključiti kriterijume o ambalaži i predmetima za jednokratnu upotrebu. Pregled različitih kriterijuma može biti sproveden kako bi se identifikovale one koje su najrelevantnije za svaki organ vlasti.

III-4. Nabavka usluga keteringa

Eko-školski program

Vlada Slovenije | Slovenija | 2016

U osnovnim i srednjim školama realizovan je međunarodni projekat sa ciljem da se poboljša ishrana učenika, smanji količina hrane koja se baca, smanji količina pakovanja, promovišu kraći lanci snabdijevanja, školske banke sjemena i bašte, itd.

Više informacija [ovdje](#) (na slovenačkom)

Služenje više organske i nutritivno uravnotežene ishrane u školama

Gradska administracija Minhena | Njemačka | 2018

Tender za okvirni ugovor o školskoj hrani uključuje zahtjeve za izbjegavanje ambalažnog materijala koliko je to moguće, pri čemu je prioretet dat ambalaži koja je za ponovnu upotrebu. Dodatno, pakovanje za jednokratnu upotrebu mora biti reciklabilno a posude za ponovnu upotrebu moraju biti dostupne za prevoz do objekta, bez depozita ili naplate, i moraju se takođe sakupiti.

Više informacija [ovdje](#) (na engleskom)

Priprema i dostava zdravih i održivilih školskih obroka

Gradska administracija Otignisa | Belgija | 2019

Na tender za gradski ketering za škole uvedeno je nekoliko kriterijuma održivosti. Neki od kriterijuma se odnose na minimiziranje korišćenja plastike za jednokratnu upotrebu: nagrađena kompanija je morala da odabere ambalažu koja je najviše ekološki prihvatljiva i da da prioritet proizvodima spakovanim u velikoj količini i ambalaži koja je povratna. Dodatno, svježa voda sa česme se trebala služiti djeci i nisu dozvoljeni flaširani napici.

Više informacija [ovdje](#) (na engleskom)

Drugi slični primjeri:

- [Monitoring niske emisije ugljenika, održiva usluga keteringa](#), Gradska administracija Turina, Italija, 2018 (na engleskom)
- [Bolnička eko-ketering usluga](#), Gradska administracija Piedmonta, Italija, 2018 (na engleskom).
- [Šolje za ponovnu upotrebu na štandovima na plažama](#), Gradska administracija Barselone, Španija, 2018 (na katalonskom).

III-5. Nabavka za uslužne aparate

Održiv, klimatski prilagođen ketering

Univerzitet u Bazelu | Švajcarska | 2016

Univerzitet u Bazelu je uveo "zone za punjenje" gdje korisnici mogu da napune svoje tople i hladne napatke u bocama za višestruku primjenu. Kako bi promovisali mjere, u kafeterijama i prodavnicama prodaju čaše i boce za višekratnu upotrebu.

Više informacija [ovdje](#) (na engleskom)

Eko-inovativni uslužni aparati

Univerzitet u Turinu | Italija | 2018

Univerzitet u Turinu je preispitao svoje prodajne zahtjeve kako bi stimulisao eko-inovacije.

Neki od zahtjeva su uključivali omogućavanje punjenja vode kako bi omogućili korisnicima da napune sopstvene boce; prijedloge za nagrade za efikasno upravljanje otpadom i oporavak ili ponovnu upotrebu ostataka od kafe; nagrade za korišćenje flaširane vode iz recikliranih plastičnih boca (rPET) ili biobazirane PET; i nagade za korišćenje mašina za pravljenje kafe iz zrna (mašine za puno zrno).

Više informacija [ovdje](#) (na engleskom)

Uslužni aparati u Muzeju prirodnih nauka u Barseloni

Gradska administracija Barselone | Španija | 2018

Prema tenderu za uslužne aparate u Muzeju prirodnih nauka u Barseloni, aparati za tople napatke treba da imaju mogućnost da ponude napitak sa ili bez šolje, sa dodatnim troškovima za šoljicu kako bi se doprinijelo korišćenju šolja za višekratnu upotrebu.

Više informacija [ovdje](#) (na katalonskom)

Drugi slični primjeri:

- Izvori prečišćene vode povezani sa vodovodnom mrežom i spremnicima u Matualiji, Španija, 2018 (na španskom).

III-6. Nabavke povezane sa organizacijom događaja

Zelene aktivnosti na Svjetskom prvenstvu u hokeju na ledu 2019 IIHF

Vlada Slovačke i Organizacioni odbor prvenstva | Slovačka | 2019

Slovačko Ministarstvo zaštite životne sredine u saradnji sa Organizacionim odborom Svjetskog prvenstva za hokej na ledu 2019 IIHF obezbijedilo je šolje za višekratnu upotrebu i biorazgradivi pribor za jelo umjesto predmeta od plastike za jednokratnu upotrebu u kafeterijama i barovima. Organizatori su takođe postavili 580 kontejnera za odvajanje otpada sa informacijama o pravilnom odvajanju.

Šoljice za ponovnu upotrebu na svečanostima organizovanim u Barsloni

Gradska administracija Barslone | Španija | 2018

Barselona već dugo radi na poboljšanju održivosti njenih svečanosti i već godinama se koriste čaše od plastike za ponovnu upotrebu (koristeći šeme povrata depozita). Procijenjeno je da u toku 2018. godine korišćeno 1,004,500 čaša za ponovnu upotrebu (što se takođe primjenjuje u drugim opštinskim objektima kao što su zoološki vrt, zabavni park i sportske dvorane u kojima se održavaju koncerti).

Više informacija [ovdje](#) (na katalonskom)

Zamjena flaširane vode sa papirnim čašama na trkama

Gradska administracija Barselone | Španija | 2019

Na tenderima za organizaciju nekoliko trka koje su podržane od strane grada, Barselonski sportski institut je tražio zamjenu boca za vodu sa papirnim čašama. Procijenjeno je da je 2018. godine izbjegnut otpad od 64,000 plastičnih boca za jednokratnu upotrebu.

III-7. Nabavka usluga čišćenja

Zelene nabavke sredstava za čišćenje

Gradska administracija Ghenta | Belgija | 2017

U okvirnom sporazumu za nabavku sredstava za čišćenje i sanitarnih potrepština, gradska administracija Ghenta je uvela kriterijume za zaštitu životne sredine kao što je korišćenje punjivih pakovanja i dobavljač mora da obezbijedi dokaz o recikliranju preuzetih materijala. Dalje, dodatni poeni su dati ako dobavljač intenzivira svoje napore ili primjenjuje inovativne metode za smanjenje i/ili minimiziranje otpada. Kao rezultat, sadržaj recikliranih materijala i reciklabilnost otpada je značajno uvećana: korišćeno pakovanje je od 85% recikliranog kartona, plastične boce od 100% PEHD koji je moguće reciklirati a 10% recikliranog PEHD, dok su materijali napravljeni od PET 100% reciklabilni i od 81% već recikliranog materijala.

Više informacija [ovdje](#) (na engleskom)

Nabavka sredstava za čišćenje i usluge sa recikliranim pakovanjem

Opštinska administracija Lollanda | Danska | 2011

Opština Lolland je uokvirila svoje nabavke za usluge čišćenja na operativne potrebe. Kako bi poboljšali efikasnost resursa, proizvodi za čišćenje su smanjeni na 30-50% i stoga, očekuje se da ova optimizacija smanji ambalažu.

Više informacija [ovdje](#) (na engleskom)

Zeleni proizvodi i usluge čišćenja

Vlada Estonije | Estonija | 2019

Tender za proizvode za čišćenje i usluge Estonijske policije uključio je zahtjeve kao što su upotreba punjivih boca (uključujući boce za sprej), minimizaciju generisanog otpada, upotrebu uređaja za doziranje i upotrebu proizvoda sa niskim uticajem na životnu sredinu baziranim na postojećim eko oznakama.

Više infomacija [ovdjee](#) (na engleskom)

III-8. Inicijative, jačanje svijesti i komunikacija

Websajt za ZJN za promociju ekoloških aspekata u javnim nabavkama

Vlada Hrvatske | Hrvatska | 2018

Vlada Hrvatske ima web stranicu za komunikaciju i promovisanje kriterijuma zelenih javnih nabavki, i poznavanje dobrih praksi. Mnogi od ovih kriterijuma uzimaju u obzir aspekt plastike u proizvodima.

Više informacija [ovdje](#) (na Hrvatskom)

Inicijativa "Bez plastike"

Vlada Italije | Italija | 2018

Italijansko ministarstvo zaštite životne sredine, kopna i mora započelo je kampanju za primjenu 4R (smanjiti, ponovo upotrijebiti, reciklirati, oporaviti) u svojim odjeljenjima, agencijama i zgradama. Neke od mjera uključuju instalaciju vodenih dispenzera priključenih na vodovodnu mrežu, besplatnu distribuciju recikliranih aluminijumskih boca zaposlenima i zamjenu plastičnih šolja sa papirnim i plastičnih štapića za miješanje sa drvenim u aparatima za tople napitke.

Više informacija [ovdje](#) (na italijanskom)

"Kraj plastičnim šoljama za jednokratnu upotrebu"

Vlada Kipra | Kipar | 2018

Odjeljenje za zaštitu životne sredine je pozvalo sve kompanije koje nude piće u plastičnim čašama za jednokratnu upotrebu da primjene novu metodu za smanjenje korišćenja plastike za jednokratnu upotrebu (ohrabre potrošače da kupuju čaše za višekratnu upotrebu ili donesu svoje dajući im tako podsticaj da uzmu svoje piće sa popustom, između ostalog).

Drugi primjeri:

- Vaš festival bez otpada: priručnik za promotere festivala i događaja bez otpada, Vlada Slovačke, Slovačka, 2018
- [Kampanja za promociju smanjenje otpada od plastičnih čaša i flaša u hostelskom sektoru](#), Opštinska administracija Donostia-San Sebastián, Španija, 2006 (na španskom).
- [Projekat "Plastika naša vsakdanja"](#), Vlada Slovenije, Slovenija, 2018 (na slovenačkom).
- [Kampanja u korist vode sa česme](#), Vlada Slovenije, Slovenija, 2019 (na slovenačkom).

Prilog IV

Terminologija

Opšti pojmovi

Održive javne nabavke (OJN)

Proces u kojem javne organizacije zadovoljavaju svoje potrebe za robom, uslugama, radovima i komunalnim uslugama na način kojim se ostvaruje vrijednost za novac na nivou cijelog životnog ciklusa. Ovo znači generisanje benefita ne samo za organizaciju, nego i za društvo i ekonomiju, uz značajno smanjenje negativnih uticaja na životnu sredinu²².

Zelene javne nabavke (ZJN)

Proces u kojem vlasti teže da nabave robu, usluge i radove sa smanjenijem uticajem na životnu sredinu kroz cijeli životni ciklus u poređenju sa robom, servisima i radovima sa istom osnovnom funkcijom koje bi inače bile nabavljene²³.

Cirkularna ekonomija

Gledajući dalje od trenutnog industrijskog modela "uzmi, napravi i baci" cirkularna ekonomija teži da redefiniše rast, fokusirajući se na pozitivne dobrobiti za cijelo društvo. To podrazumijeva postepeno odvajanje ekonomske aktivnosti od potrošnje ograničenih resursa i odbacivanja otpada iz sistema. Poduprti prelaskom na obnovljive izvore energije, cirkularni modeli grade ekonomski, prirodni i društveni kapital. Bazirana je na tri principa: dizajniranje otpada i zagađenja, držanje proizvoda i materijala u upotrebi, regeneraciji prirodnih sistema²⁴.

Analiza životnog ciklusa (AŽC)

Koja se takođe naziva procjena životnog ciklusa, je tehnika za procjenu uticaja na životnu sredinu povezana sa svim fazama života proizvoda od ekstrakcije sirovog materijala kroz proizvodnju materijala, preradu, distribuciju, korišćenje, popravku i održavanje i odlaganje ili recikliranje. Najvažnija primjena je u sledećem: (i) analiza doprinosa životnog ciklusa ukupnom opterećenju životne sredine, obično sa ciljem da se prioritizira poboljšanje proizvoda ili procesa; (ii) poređenje između proizvoda za unutrašnju upotrebu²⁵.

Produžena odgovornost proizvođača

Politički pristup prema kojem proizvođači preuzimaju odgovornost – finansijsku/ili fizičku – za tretman i odlaganje proizvoda nakon konzumacije. Dodjeljivanjem takve odgovornosti mogao bi se u principu pružiti podsticaj za prevenciju otpada na izvoru, promoviše dizajn proizvoda za životnu sredinu i podrže postizanja javnih ciljeva za reciklažu i upravljanje materijalom²⁶.

Uobičajene definicije plastike

Plastika

Material koji se sastoji od bilo kojeg od širokog spektra sintetičkih i polusintetičkih organskih jedinjenja koja su masna i mogu da se oblikuju u čvrste predmete. Plastika je obično organski polimer velike molekularne mase i često sadrži i druge supstance. Obično su sintetičke, uglavnom potiču iz petrohemijских supstanci, međutim, niz varijanti je napravljen od obnovljivih materijala kao što su polimetička kiselina iz kukuruza ili celuloza iz pamučnih košuljica²⁷.

Plastika za jednokratnu upotrebu:

Često se naziva i jednokratna plastika, uglavnom se koriste samo jednom prije nego što budu odbačene ili reciklirane. Ovo uključuje, između ostalog, ambalažu hrane, plastične kese, slamčice, boce, kutije, poklopce, štapiće za miješanje kafe, šolje i pribor za jelo, za šta plastika ima široku primjenu zbog svoje lakoće, niskih troškova i praktičnih karakteristika²⁸.

Mikroplastika

Mali komadi plastike, manji od 5mm u dužini, koji se pojavljuju u životnoj sredini kao posledica zagađenja plastikom. Mikroplastika dolazi iz različitih izvora, uključujući velike plastične ostatke koji degradiraju u manje komade. Dodatno, mikro-perlice, tip mikroplastike, su veoma sitni komadi proizvedene polietilenske lastike koja se dodaje kao piling proizvodima za zdravlje i ljepotu, kao što su neka sredstva za čišćenje i paste za zube. Ove sitne čestice lako prolaze kroz sistem

22. Usvojeno na COP 21 Barselonske konvencije (Napelj, 2-5.decembra 2019) kao Odluka IG.24/11: Smjernice: Usvoji-plažu; Postupno ukidanje plastičnih kesa; Obezbeđivanje prihvavnih kapaciteta u lukama i isporuke otpada nastalog na brodovima; Primjenu naknada po razumnim troškovima za korišćenje lučkih prihvavnih centara.

23. Komunikacija (2008) 400 Komisije Evropskog parlamenta, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regija od 16. jula 2008. o javnim nabavkama za bolju životnu sredinu.

24. Fondacija Ellen MacArthur 2017, Šta je cirkularna ekonomija? Okvir za ekonomiju koja je restruktivna i regenerativna po dizajnu, Ellen MacArthur Foundation, 14. oktobar 2019., <https://www.ellenmacarthurfoundation.org/circular-economy/concept>.

25. Muralikrishna I. & Manickam V. (2017). Life Cycle Assessment. In Environmental Management (pp. 57-75). Oxford: Butterworth-Heinemann.

26. OECD (2001). Producena odgovornost proizvođača: Priručnik za Vlade. Pariz: OECD Izdavaštvo.

27. SCP/RAC 2019. Smjernice za postupno ukidanje plastičnih kesa za jednokratnu upotrebu u Sredozemlju. http://www.cprac.org/sites/default/files/otherfiles/11_guidelines_supb_en_0.pdf.

28. UNEP (2018). Plastika za jednokratnu upotrebu: put ka održivosti. <http://wedocs.unep.org/handle/20.500.11822/25496>

filtracije vode i završavaju u okeanima. Mikroplastika je takođe prisutna u sintetičkoj garderobi²⁸.

Plastika bazirana na biološkoj osnovi:

Plastika bazirana na biološkoj osnovi se dobija iz biomase kao što je organski otpadni materijal ili usjevi gajeni u tu svrhu. Neki polimeri koji su napravljeni od biomase, kao što su kukuruz, mogu biti nerazgradivi³⁰.

Uobičajene definicije vezano za ambalažu³¹

Primarno ili prodajno pakovanje:

Ambalaža zamišljena tako da predstavlja prodajnu jedinicu za krajnjeg korisnika na mjestu prodaje.

Sekundarno ili grupno pakovanje:

Ambalaža zamišljena tako da na mjestu prodaje predstavlja grupu određenog broja prodajnih jedinica bilo da se prodaje kao tavka krajnjem korisniku ili potrošaču ili da služi samo kao sredstvo za nadopunu police na prodajnom mjestu; može biti uklonjena sa proizvoda bez uticaja na njegove karakteristike.

Tercijerno ili transportno pakovanje:

Ambalaža zamišljena tako da olakšava rukovanje i transport jednog broja prodajnih jedinica ili grupnog pakovanja u cilju spriječavanja fizičkog rukovana ili oštećenja prilikom transporta. Transportno pakovanje ne uključuje drumske, željezničke, brodske i vazdušne kontejnere.

Uobičajene definicije vezano za biorazgradivost polimera³¹

Biorazgradivost: biološki proces organske materije, koji se mikroorganizmima (bakterijama i gljivicama), potpuno ili dijelimično pretvara u vodu, CO₂/metan, energiju i novu biomasu. Uslovi pod kojima se "biorazgradivi" polimeri zaista razgrade u velikoj mjeri variraju. Na primjer, plastična kesa za jednokratnu upotrebu obilježena kao "biorazgradiva" može zahtijevati uslove koji se obično javljaju samo u industrijskom komposteru (npr. između 50°C i 60°C)

kako bi se razgradila na osnovne sastojke vodu, ugljendioksid i metan u razumnom ili praktičnom roku.

Biorazgradiv

Podoban da bude biorazgrađen.

Kompostabilan

Podoban da bude biorazgrađen u povećanim temperaturama u zemljištu pod posebnim uslovima i vremenskim roku, koji se uglavnom postiže samo u industrijskim komposterima (primjenjuju se standardi).

Okso-razgradiv

Konvencionalni polimeri, kao što je polietilen, kojima je dodavano metalno jedinjenje da djeluje kao katalizator, ili pro-oksidant, kako bi se povećala brzina početne oksidacije i fragmentacije. Nekada se zovu i okso-biorazgradivi ili okso-razgradivim. Početna degradacija može rezultirati proizvodnjom mnogih malih fragmenata (npr. mikroplastike) ali eventualna sudbina istih je slabo razumljiva. Kao i kod svih oblika razgradnje brzina i stepen degradacije i iskorišćenost od strane mikroorganizama će zavisiti od okruženja. Čini se da nema ubjeđujućih objavljenih dokaza da plastika koja je okso-razgradiva mineralizuje u potpunosti u životnoj sredini, osim u uslovima industrijskog kompostiranja.

EN 13432

Evropski standard kompostiranja za biorazgradivu plastiku dizajniran za tretman u industrijskim postrojenjima za anaerobno vrenje, zahtijevajući da makar 90% organske materije bude pretvoreno u CO₂ unutar 6 mjeseci, i da se 3 mjeseca nakon kompostiranja ne zadrži više od 30% ostataka na 2 mm mrežici. Standard EN 14995 opisuje iste zahtjeve i testove, međutim primjenjuje se ne samo na plastičnu ambalažu već generalno na plastiku. Isto važi i za ISO 18606 "Ambalaža i životna sredina – organska reciklaža" i ISO 17088 "Specifikacije za kompostabilnu plastiku".

28. NOAA 2018, Šta je mikroplastika?, National Ocean Service, 14. oktobar 2019., <https://oceanservice.noaa.gov/facts/microplastics.html>

29. SCP/RAC 2019. Smjernice za postupno ukidanje plastičnih kesa za jednokratnu upotrebu u Sredozemlju. http://www.cprac.org/sites/default/files/otherfiles/11_guidelines_supb_en_0.pdf.

30. Direktiva 94/62/EC Evropskog parlamenta i Savjeta od 20. decembra 1994. o ambalaži i ambalažnom otpadu. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A31994L0062>

